

Metsämuskari

Kun varhaisiän musiikkikasvatus menee metsään!

Essi Asikainen
Reetta Kumpulainen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2014

Musiikin koulutusohjelma
Kulttuuriala

Tekijä(t) Asikainen, Essi Kumpulainen, Reetta	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 30.11.2014
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: X
Työn nimi Metsämuskari Kun varhaisiän musiikkikasvatus menee metsään!		
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Leena Pantsu		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö käsittelee varhaisiän musiikkikasvatuksen toimintatapojen yhdistämistä lasten luontokasvatukseen. Työn tavoitteena oli selvittää, kuinka luoda lapsille elämyksellinen oppimiskokemus varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoilla metsää ympäristönä hyödyntäen.</p> <p>Raporttia varten tehtiin toiminnallinen tutkimus, joka toteutettiin yhteistyössä Ristikiven päiväkodin kanssa. 4-6-vuotiaiden lasten ryhmälle pidettiin kolme muskaria, joista kaksi toteutettiin päiväkodin lähiympäristön metsässä ja viimeinen sisällä päiväkodin tiloissa. Muskarit videoitiin, ja niiden sekä tekijöiden kokemusten pohjalta tuokiot analysoitiin.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena todettiin, että varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoja oli helppo mukauttaa metsässä käytettäväksi. Metsä tarjosi hyvin virikkeellisen ja laajan toimintaympäristön muskarille, mikä voitiin nähdä sekä etuna että haasteena. Parhaiten hyödynnettävissä työtavoista olivat loruilu sekä soittaminen metsän materiaaleja, kuten keppejä, hyödyntäen.</p> <p>Muskarin toimintaympäristönä metsä edellytti lapsilähtöistä pedagogista lähestymistapaa opetukseen. Virikkeellisyydellään metsä herätti lapsen aktiivisesti havainnoimaan ympäristöään, mikä on tärkeää luontokasvatuksen näkökulmasta. Havaintojemme perusteella metsässä pidetyissä muskareissa kaikki varhaisiän musiikkikasvatuksen musiikilliset tavoitteet eivät toteutuneet. Tutkimuksen perusteella varhaisiän musiikkikasvatus ja luontokasvatus toimivat parhaiten yhdessä opetuksen tapahtuessa vuorotellen ulko- ja sisätiloissa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Varhaisiän musiikkikasvatus, luontokasvatus, ympäristökasvatus, elämyksellisyys		
Muut tiedot		

Author(s) Asikainen, Essi Kumpulainen, Reetta	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 30.11.2014
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 51	Permission for web publication: X
Title of publication Early childhood music education in a forest		
Degree programme Degree Programme in Music, specialization in Early Childhood Music Education		
Tutor(s) Leena Pantso		
Assigned by		
Abstract <p>The thesis deals with methods of early childhood music education in outdoor education. The aim of the thesis was to examine how to create a memorable learning experience by using the methods of early childhood music education and by using a forest as an environment.</p> <p>The thesis was implemented as action research in co-operation with the Ristikivi Kindergarten. There were three lessons for children aged between 4 and 6. Two of the lessons were implemented in the forest near the kindergarten and the last one in the premises of the kindergarten. The lessons were videotaped and analyzed based on observing the videos and on the authors' experiences.</p> <p>According to the findings of this study, the methods of early childhood music education were easy to modify for use in the forest. A forest is very a stimulating and wide environment for early childhood music education, which can be seen both as a benefit and as a challenge. The best methods of education were rhyming and playing instruments, such as sticks, provided by the forest.</p> <p>As an early childhood music education learning environment, a forest requires a child-oriented perspective in pedagogy. Forests stimulate children to observe the surrounding environment, which is important in outdoor education. Based on the authors' observations, all the goals of early childhood music education cannot be reached when teaching in a forest. The best way to combine early childhood music education and outdoor education is to teach both in forest and indoors.</p>		
Keywords/tags (subjects) Early childhood music education, outdoor education, environmental education, experiential learning		
Miscellaneous		

Sisältö

1 Johdanto	2
2 Metsämuskarin taustatekijöitä	5
2.1 Varhaisiän musiikkikasvatus ja sen tavoitteet	5
2.2 Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat	8
2.3 Ympäristö- ja luontokasvatus	12
2.4 Elämyksellinen oppiminen	14
3 Metsään mentiin!	16
3.1 Tutkimusmenetelmät	17
3.2 Musiikki- ja luontokasvatuksen yhdistäminen	18
3.3 Materiaalin teko	19
4 Varhaisiän musiikkikasvatuksen ja luontokasvatuksen yhdistäminen	31
4.1 Metsä muskarin toimintaympäristönä	31
4.2 Musiikkikasvatuksen työtapojen ja materiaalin toimivuus	32
5 Omien kokemusten pohdintaa	35
5.1 Tavoitteiden toteutuminen	35
5.2 Metsän haasteet opetuksessa	37
5.3 Metsämuskarin mahdollisuudet tulevaisuudessa	38
Lähteet	40
Liitteet	43
LIITE 1. TUNTISUUNNITELMA 1	43
LIITE 2. TUNTISUUNNITELMA 2	45
LIITE 3. TUNTISUUNNITELMA 3	47
LIITE 4. KULKIESSAS METSÄSSÄ	49
LIITE 5. ILVES-LORU	50
LIITE 6. NAALIN ONNI	51

1 Johdanto

Kesällä 2014 huomasimme olevamme samassa veneessä, niin kuvainnollisesti kuin kirjaimellisestikin. Opintomme olivat lähenemässä loppuaan ja opinnäytetyön tekeminen oli molemmilla edessä. Kalastusreissulla, siinä veneessä istuskellessamme, keskustelimme paljon kokemuksistamme luonnosta sekä sen merkityksestä itsellemme. Pohdimme myös luonnon merkitystä nyky-yhteiskunnalle ja meitä alkoi kiinnostaa ihmisten suhde luontoon ja etenkin lasten luontosuhteen muodostuminen. Kuinka paljon lapset nykyään saavat kokea elämyksiä luonnossa? Kuinka tuttu metsä on ympäristönä lapsille? Näiden kysymysten myötä heräsimme omaan rooliimme kasvattajina.

Musiikki on aina ollut tärkeä osa elämäämme ja siksi koemme, että mahdollisuus musiikin kokemiseen täytyisi kuulua jokaiselle lapselle. Samoin ajatuksin huomasimme suhtautuvamme luontoon ja sen kokemiseen. Varhaisiän musiikkikasvatuksen kautta voimme olla osallisena lapsen musiikkisuhteen luomiseen ja pohdimme, miten voisimme osaltamme vaikuttaa myös opettamiemme lasten luontosuhteeseen. Keskustellessamme alkoi muotoutua idea musiikki- ja luontokasvatuksen yhdistämisestä.

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa metsä ja sen eläimet ovat hyvin usein tuntien teemana, sillä luonto on lapsia motivoiva ja aina ajankohtainen aihe; esimerkiksi vuodenajat teemana tuovat luonnon tapahtumat selkeästi esiin. Aloimme pohtia, miten voisimme musiikkikasvattajina edistää luonnon arvostusta ja tuntemusta. Tästä lähti idea muskarin viemisestä uuteen toimintaympäristöön, metsään. Innostuimme ideasta pitää metsämuskareita, joiden opetuksessa olisi mahdollista yhdistää varhaisiän musiikkikasvatus ja luontokasvatus.

Opinnäytetyössämme halusimme selvittää, kuinka voimme luoda lapsille elämyksellisen oppimiskokemuksen yhdistäen varhaisiän musiikkikasvatuksen

työtavat luontokasvatukseen. Tutkimme, millainen metsä on muskarin toimintaympäristönä ja miten sitä voisi monipuolisesti hyödyntää. Tavoitteenamme oli myös musiikkia käyttäen välittää lapsille kokemuksia luonnosta ja niiden kautta tuoda esille, kuinka tärkeää sitä on arvostaa.

Halusimme tehdä metsämuskareita varten materiaalia, eli lauluja ja loruja, joiden tavoitteet tukisivat sekä luontokasvatuksen että varhaisiän musiikkikasvatuksen päämääriä. Teimme materiaalin itse, jotta se soveltuisi mahdollisimman hyvin metsämuskareidemme tarkoituksiin.

Ympäristökasvatus kasvatuksen osa-alueena oli meille vieraampi, joten perehdyimme siihen ja sen nykytilanteeseen kirjallisuuden ja internet-lähteiden avulla. Ympäristökasvatus on jatkuvassa nousussa ja eri tahoilla panostetaan koko ajan enemmän lasten ja nuorten luontotoiminnan kehittämiseen. Lasten ja nuorten ympäristökasvatus on otettu huomioon myös Kataisen hallitusohjelmassa vuonna 2011, jolloin on haluttu vahvistaa luonto- ja ympäristökoulujen asemaa sekä kehittää lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia lähiympäristön suunnitteluun. (Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 68.) Luonto aiheena on ajankohtainen, sillä useissa medioissa, kuten tv-ohjelmissa ja lehdissä, nostetaan usein esille luonnossa liikkuminen ja sen merkitys hyvinvoinnille.

Tärkeitä ympäristökasvatukseen liittyviä toimijoita ovat muun muassa Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ja Suomen Latu. Suomen Ympäristökasvatuksen Seura koordinoi ympäristöohjelmaa Vihreä lippu, joka perustuu kansainvälisen Ecoschool-järjestön luomaan kestävästä kehitystä edistävään toimintatapaan. Vihreä lippu -toiminnassa on mukana paljon päiväkotia ja alakouluja. (Parikka-Nihti 2014, 112-113.) Suomen Ladulta taas saa alun perin ruotsalaisen Gösta Frohmin ideoimaa Metsämörri-toiminnasta, joka tarjoaa menetelmiä luonto- ja ympäristökasvatukseen. Metsämörri toiminnassa lapsia ohjataan tutustumaan luontoon ja sen eläimiin sadun ja satuhahmojen kautta, mutta myös leikkimällä ja laulamalla. (Nikkinen 2000, 11-16.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksesta ja luontokasvatuksesta löytyy paljon tietoa erillisinä kasvatuksen osa-alueina, mutta tietojemme mukaan niitä ei ole aikaisemmin tavoitteellisesti yhdistetty. Luontokasvatuksessa käytetään muskarille tyypillisiä toimintatapoja, kuten loruja, satuja ja leikin kautta oppimista, mutta musiikillisten tavoitteiden toteutuminen ei ole niiden päämääränä.

Tutkimusta toteuttaessamme teimme yhteistyötä luontopainotteisen Ristikiven päiväkodin kanssa, josta saimme opetusta varten kahdeksan lapsen ryhmän. Pidimme ryhmälle kolme metsämuskaria, joissa hyödynsimme tekemäämme materiaalia käytännössä. Havaitimme, että varhaisiän musiikkikasvatus ja luontokasvatus ovat toimivasti yhdistettävissä ja metsä ympäristönä tarjoaa sekä etuja että haasteita opetukseen.

Käytämme varhaisiän musiikkikasvatuksen opetustilanteesta suomenkielessä vakiintunutta termiä *muskari*. Termi tulee aiemmin käytetystä sanasta *musiikkileikkikoulu*. Käytämme myös termiä *metsämuskari*, jolla tarkoitamme pitamiämme varhaisiän musiikkikasvatuksen ja luontokasvatuksen yhdistäviä opetustuokioita.

Haluamme kiittää Leena Pantsua, joka on iloisella ja asiantuntevalla otteellaan ohjannut meitä koko opintojemme ajan. Kiitämme myös Ristikiven päiväkotia, jossa saimme toteuttaa metsämuskarimme. Valtavat kiitokset haluamme osoittaa opiskelijaystävillemme, joiden ansiosta olemme koko opiskeluaikamme saaneet nauttia mahtavasta yhteishengestä ja kollektiivisesta sekopäisyydestä. Kiitämme perheitämme koko elämän kestäneestä tuesta ja kannustamisesta musiikin parissa.

2 Metsämuskarin taustatekijöitä

Työtämme varten perehdyimme sekä oman alamme, eli varhaisiän musiikkikasvatukseen, että ympäristökasvatukseen kirjallisiin ja sähköisiin lähteisiin. Etsimme tietoa myös näitä kahta kasvatuksen alaa yhdistävästä elämyksellisestä oppimisesta. Kerromme seuraavaksi näistä varhaiskasvatuksen sisältöalueista ja niiden työtavoista sekä tavoitteista.

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on tukea lapsen tasapainoista kehitystä, oppimista ja kasvua. Yhteiskunnan tukema varhaiskasvatus pitää sisällään hoidon, kasvatuksen sekä opetuksen. Se on lapsen omaehtoista leikkiä painottavaa, tavoitteellista ja suunnitelmallista vuorovaikutusta ja yhteistointia. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 11.)

2.1 Varhaisiän musiikkikasvatus ja sen tavoitteet

Lapsen oikeuksien julistuksen artiklassa 31. tunnustetaan lapsen oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen virkistystoimintaan sekä osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) on tehty tämän artiklan pohjalta. *Esteettinen orientaatio*, johon musiikkikasvatus sisältyy, on osa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. (Ruokonen 2011, 122.)

Varhaisiän musiikkikasvatus on tavoitteellista, yleensä alle kouluikäisille suunnattua toimintaa, joka tapahtuu musiikkileikkikoulussa. Opetus tapahtuu ryhmissä, jotka voidaan jakaa perhe-, leikki- ja soitinryhmiin. Opetukseen pyritään ottamaan kaikki halukkaat ilman pääsykokeita. (Musiikinopetus Suomessa 2007.)

Ruokosen (2011, 127) mukaan varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen emotionaalista, sosiaalista, kognitiivista ja motorista kehitystä, eli kaikkia lap-

sen kehitysalueita. Musiikkikasvatuksella pyritään myös kehittämään lapsen luovuutta ja itseilmaisua, sekä tarjoamaan lapsille musiikillisia elämyksiä, valmiuksia ja taitoja. (Ruokonen 2011, 127.) Musiikki on osa varhaiskasvatuksen esteettistä orientaatiota, jonka muita osa-alueita ovat muun muassa kuvallinen ilmaisu, draama ja lastenkirjallisuus. Lapsi kokee musiikin kokonaisvaltaisesti havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen, luomisen, kuvittelun ja intuition avulla. Musiikilliset kokemukset synnyttävät lapselle kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, tyylin ja eri tunnetilojen kautta omakohtaisia aistimuksia, tuntemuksia ja ilmaisuja. Myös samastuminen ja empatia ovat tärkeimpiä esteettisen orientaation oppimisprosesseja. (Ruokonen 2011, 123.)

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän perusteissa varhaisiän musiikkiopintojen tavoitteeksi määritellään pohjan luominen hyvälle musiikkisuhteelle ja myöhemmälle musiikkiharrastukselle, opinnoissa saatujen musiikillisten elämysten, valmiuksien ja taitojen kautta. Tavoitteena on, että lapsi kehittyy ilmaisemaan itseään musiikin avulla sekä kuuntelemaan ja kokemaan musiikkia. Musiikin elementeiksi yleisen oppimäärän perusteissa nimetään rytmi, muoto, harmonia, melodia, dynamiikka ja sointiväri, joista opetuksen sisältö muodostuu. Myös lapsen kognitiivista, emotionaalista, motorista ja sosiaalista kehitystä pyritään tukemaan elämysten ja leikin avulla. (Opetushallitus 2005, 9.)

Kognitiivinen kehitys

Kognitiivinen oppimiskäsityksen mukaan oppija kerää informaatiota ja muuttaa ne muistijäljiksi, jotka hän voi myöhemmin palauttaa mieleensä ja käyttää ongelmanratkaisussa. Tietoa ei voi vain siirtää oppijaan, esimerkiksi opettajan päästä oppilaan päähän, mutta opettaja voi ohjata oppilaan tiedonkäsittelyä ja auttaa ajattelun kehitystä. (Ahonen 2004, 19 -21.)

Musiikkihavainnot edellyttävät kuulijalta aktiivista mielensisäistä tiedonkäsittelyä. Aistimustason lisäksi tiedonkäsittely sisältää hahmottamista, tulkitsemista, muista-

mista, kuvittelua, päättelyä ja ongelmanratkaisua. Musiikki nähdään ääniärsykkeenä, jota voidaan mitata fyysikaalisin suurein, mutta tiedonkäsittelyn seurauksena äänita-
pahtuma voidaan kokea mentaalisina hahmoina, melodioina, selvästi jäsenyvinä
muotorakenteina ja yksikköinä. Näitä havaintoja voidaan kuvailla erilaisilla adjektiiv-
veilla, kuten hidas, nopea, kirkas, jännittävä tai tumma. (Ahonen 2004, 22.)

Motorinen kehitys

Ihminen tarvitsee motorisia perustaitoja jokapäiväisessä elämässään. Näitä suurilla
lihasryhmillä tuotettuja perustaitoja ovat esimerkiksi juokseminen, hyppääminen ja
kävely. Perustaidot voivat kehittyä, kun lapsen fyysiset edellytykset, hermostollinen
kehitys ja havaintotoiminnot ovat kehittyneet tarpeeksi pitkälle. Näitä taitoja kutsu-
taan karkeamotorisiksi taidoiksi. Karkeamotoriikan kehittyminen on edellytys lapsen
hienomotoriikan kehittymiselle. Hienomotoriikka tarkoittaa pienillä lihaksilla tehtäviä
liikkeitä, esimerkiksi kasvoilla ja käsillä. Lapsi oppii säätelämään omaa voimaansa
esimerkiksi kynää käyttäessään opittuaan ensin hallitsemaan suuria lihasryhmiä.
(Sääkslahti & Pönkkö 2011, 137; Kivelä-Taskinen 2012, 24.)

Lapsen taito tuottaa rytmejä ja löytää yhteinen syke on riippuvainen hänen fyysisistä
valmiuksistaan. 4-6 vuoden ikäisillä lapsilla fyysinen koordinaatio on jo kehittynyt
niin, että kyky löytää ja pitää yllä musiikin perussykettä kasvaa. (McDonald & Simons
1989, 48.)

Emotionaalinen ja sosiaalinen kehitys

Musiikki on taidemuoto, ja taide on aina ollut tärkeä kanava ihmisen ilmaisulle ja
tunteille. Ihmisen kyky ja tarve ilmaista musiikkia kehittyi siinä ympäristössä ja kult-
tuurissa, jossa hän kasvaa. (Ruokonen 2011, 133.) Musiikin sosiaalisella, kulttuurisella
ja tilannekohtaisella kokemuksella on suuri merkitys musiikin antamien tunnekoke-
musten kannalta (Eerola & Saarikallio 2010, 273). Yksi musiikkikasvatuksen keskeinen
lähtökohta on lapsen tarve esteettiseen ilmaisuun ja omiin musiikillisiin tulkintoihin,

sillä niiden kautta lapsi saa kanavan omien tunteidensa ja ajatuksiensa ilmaisuun. Esteettisellä ilmaisulla ja valinnalla tarkoitetaan sitä, miten musiikin tunnelma halutaan välittää kuulijoille.

Kaikki taidemuodot edistävät lapsen kykyä samastumiseen ja empatiaan. Lapsen taiteellisella ilmaisulla ja kuvitteluleikillä on yhteys lapsen kasvuun ja hyvinvointiin; niiden avulla lapsi voi saavuttaa mielihyvän ja tyydytyksen tunteita, jotka ovat tärkeitä hyvinvoinnin kannalta. (Ruokonen 2011, 133-134.)

Lapsen sosiaalinen kehitys alkaa sosiaalisesta toiminnasta, jonka tärkeänä osana on leikki. Myös musiikki vaikuttaa lapsen sosiaalisiin taitoihin merkittävästi. (Jordan-DeCarbo & Nelson 2002, 215.) Lapset socialisoivat, kanavoivat tunteita ja viihdyttävät itseään musiikin kautta (Bannan & Woodward 2009, 478). Varhaiskasvatuksessa musiikin tulisikin liittyä osaksi leikinomaisia kokemuksia aikuisen lapsilähtöisessä ohjauksessa. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa lapsella muuttuu ymmärrys siitä kuka on ja erityisesti siitä, kuka on suhteessa toisiin. (Ruokonen 2011, 123; Lipponen 2011, 38.)

2.2 Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat

Suomalaisen varhaisiän musiikkikasvatuksen kehitykseen on vaikuttanut vahvasti neljä musiikkipedagogia: Suzuki, Kodály, Jaques-Dalcroze ja Orff. Suzuki tunnetaan erityisesti kuuntelua ja kuuntelukasvatusta painottaneena sekä varhaisiän soitonopetusta kehittäneenä pedagogina. Ruokosen (2011, 127) mukaan Suzuki (1977) korostaa kuuntelun ja musiikillisen vuorovaikutuksen kautta lapsen yksilöllistä kehitystä ja kasvua. (Ruokonen 2011, 127.)

Kodály'n kehittämässä pedagogiikassa korostetaan laulamisen ja lapselle soveltuvan lauluvaraston merkitystä varhaiskasvatuksessa. Menetelminä lauluvaraston opetteluun Kodály käytti liikettä, sykkeen ja sanarytmin taputtamista sekä melodialinjan piirtämistä ilmaan. (Ruokonen 2011, 127.)

Musiikkiliikunnan perustajana tunnettu Jaques-Dalcroze yhdistää pedagogiikassaan kehon ja liikkeen musiikinopetukseen. Hänen mukaansa musiikki on sekä päämäärä että väline. Jaques-Dalcrozen pedagogiikka sisältää kolme osa-aluetta: säveltapailu, kehon rytmisen liike ja improvisointi. Ensisijaisesti pedagogiikka kehittää kinesteettistä oppimista ja kehollista tietoa musiikista, korostaen ilon merkitystä oppimisprosessissa. (Juntunen 2010, 18.)

Carl Orffin pedagogiigan lähtökohtana on kokonaisvaltainen ja oppijälähtöinen musiikkikasvatus sekä vuorovaikutteinen oppimisprosessi. Menetelminä Orff-pedagogiikassa käytetään kuuntelua, liikettä, puhetta laulua ja soittoa. Myös muiden taideaineiden integroiminen musiikkikasvatukseen on osa Orffin musiikkikasvatusmenetelmää. (Juntunen 2010, 28.) Orffin menetelmät ovat edelleen vahvasti osana suomalaista varhaisiän musiikkikasvatusta (Ruokonen 2011, 128).

Kuunteleminen

Kuunteleminen on aktiivista tarkkaavaisuutta, kognitiivisella tasolla tapahtuvaa toimintaa. Kuuntelija kerää informaatiota kuulemastaan kohteesta sekä käsittelee ja tulkitsee sitä. Kuullun asian, esimerkiksi musiikin, käsittelyyn vaikuttavat vahvasti myös kuulijan aikaisemmat kokemukset, niiden pohjalta syntyneet tietorakenteet ja odotukset. (Ahonen 2004, 110 -111.)

Musiikkikasvatuksessa kuunteleminen on kaiken peruslähtökohta. Sen tavoitteena on:

- kehittää lapsen rytm-, melodia-, sointiväri-, harmonia- ja muototajua
- kehittää äänen voimakkuuden vaihteluiden havaitsemiskykyä
- tukea luovan musiikillisen ilmaisun ja ajattelun kehittymistä
- edistää musiikin tuntemusta
- lisätä esteettistä mielihyvää tuottavia kokemuksia

- kehittää kuunneltavan musiikin arviointikykyä

(Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 91.)

Laulaminen

Ihmisen oma ääni on luonteva instrumentti. Oman kehon hallinta, hengitys, puhe ja kieli muodostavat perustan laulamiseksi ja äänen tuottamiseksi. Oman äänen kokeilun kautta opitaan kuuntelemaan sävyjä, äänenkorkeuksia sekä melodioita. Kokeilusta edetään puhe- ja lauluilmaisuuksiin sekä improvisointiin. (Kaikkonen, Oksanen & Perkiö 2014, 12.)

Lastenlaulut sisältävät usein puheen kehityksen ja hahmottamisen kannalta tärkeitä piirteitä. Esimerkiksi jokaisella tavulla voi olla oma sävel ja tämä opettaa lapselle tavutuksen taidon. Laulun kautta lapsi oppii ymmärtämään, että puhe on jäsennoityä osiin ja kielellemme tyypillisesti äänenkorkeus laskee kohti lauseen loppua. (Ruokonen 2011, 125.)

Musiikkiliikunta

Vaikka musiikkiliikunta tähtää ensisijaisesti musiikkikasvatuksellisiin tavoitteisiin ja musiikin sisäiseen ymmärtämiseen, siihen sisältyy myös runsaasti yleiskasvatuksellisia päämääriä: tavoitteena on vapautunut, tasapainoinen, omia luovia kykyjään toteuttava ihminen. (Juntunen 2010, 11.)

Suomalaisen musiikkiliikunnan lähtökohtana ovat musiikkipedagogien Émile Jaques-Dalcrozen ja Carl Orffin musiikkikasvatusideat. Toiminnassa yhdistyvät kuuntelu, laulaminen, kehon liike, aistitoiminnot ja oma keksintä, vahvistaen mielen ja kehon yhteyttä. Kehollisten kokemusten kautta oppiminen ja tietäminen tapahtuvat syvemmällä tasolla kuin vain käsitteellisen ajattelun kautta. (Juntunen 2010, 11.)

Musiikkiliikunnassa oppiminen siis tapahtuu oman toiminnan, kokemusten ja niiden tiedostamisen kautta; oppilas voi itse oivaltaa asioita käsitteellisellä tai teoreettisella tasolla toiminnan avulla. Musiikkiliikunta tarjoaa mahdollisuuden musiikkiin eläytymiseen, yhteiseen musiikilliseen toimintaan, ilmaisuun, rentoutumiseen sekä ilon ja onnistumisen kokemuksiin. Jokainen kokee musiikin ja siihen liittyvät harjoitukset omalla tavallaan ja lapsia rohkaistaankin yksilöllisiin ratkaisuihin esimerkiksi tavoissa liikkua. Musiikkiliikuntaharjoitukset aktivoivat lapsen ajattelua, havainnointia, aistimista, toimintaa ja tuntemista. (Juntunen 2010, 13.) Myös kontakti- ja kommunikointikyvyn kehittäminen on tärkeä musiikkiliikunnan tavoite. Musiikkiliikunnan avulla voi rohkaista arkoja lapsia sekä kanavoida levottomampien lasten energiaa. Liikkuessaan lapset ottavat omaa vastuuta, samalla sopeutuen ryhmään ja sen sääntöihin. (Perkiö 2010, 12.)

Soittaminen

Soittamisen tavoitteena on, että lapsi oppisi samanaikaisesti kuuntelemaan omaa soittoaan sekä koko ryhmän soittoa. Yhteissoittotilanteessa harjoitetaan tilan antamista toisille, mutta myös rohkeutta tuoda esille omaa soittoa. Soittaminen tukee musiikillisten rakenteiden ymmärtämistä, rytmien ja melodioiden hahmottamista, soitto tekniikan kehittymistä sekä sointivärien ja dynamiikan säätelyä. (Kaikkonen, Oksanen & Perkiö 2014, 16.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksen soittimet koostuvat rytmi- ja melodiasoittimista sekä viisikielisestä kanteleesta. Rytmisoittoon käytetään mahdollisimman monenlaisia sointivärejä tuottavia soittimia, kuten esimerkiksi quiro, rytmikapulat, tamburiini, käsirumpu ja triangeli. Melodiasoittoon, erilaisiin säestysharjoituksiin ja improvisointiin voidaan käyttää laattasoittimia, joita ovat muun muassa kellopeleli, xylofoni ja metallofoni. Säestysoittimina käytetään yleensä kitaraa, pianoa ja kannelta. (Ruokonen 2011, 128.)

Taideintegraatio

Kuuntelemisen, laulamisen, soittamisen ja musiikkiliikunnan lisäksi ”muu luova ilmaisu” luokitellaan varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavaksi. Tätä työtapaa kutsutaan taideintegraatioksi ja sen periaatteena on yhdistää muita taiteen osa-alueita, kuten maalausta, nukketeatteria ja satuja, musiikkiin. (Hongisto-Åberg ym. 1994, 87.) Mansikkakorpi (2009, 12) kertoo Hassin perustelevan taideintegraation käyttöä sillä, että lapsi muodostaa opetettavasta asiasta kokonaiskuvan eri aistien ja eri taidelajien kautta saatujen havaintojen ja elämysten kautta.

2.3 Ympäristö- ja luontokasvatus

Ympäristö- ja luontokasvatus ovat tiiviisti toisiinsa liittyviä käsitteitä, mutta ne on syytä määritellä tarkemmin erikseen. Ympäristökasvatus käsitteenä yleistyi 60-luvulla, kun herättiin huolestumaan ympäristön tilasta. Ympäriillä alkoi näkyä merkkejä maapallon saastumisesta, mikä sai ihmiset miettimään omaa osaansa siihen, mitä maapallolle oli tapahtumassa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19.)

Usein arkikielellä ympäristöstä puhuessamme tarkoitamme luontoa. Ympäristökasvatus kuitenkin ymmärretään nykyään laajan alueen kattavana kokonaisuutena, johon ei kuulu ainoastaan luonto, vaan myös rakennettu ympäristö. Ympäristöä on kaikki se, mitä ympärillämme on. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11 -17.) Ympäristökasvatuksen alaisuuteen voidaan ajatella kuuluvan myös ohjaus vastuulliseen kulutuskäyttäytymiseen sekä kestävään elämäntapaan (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10).

Ympäristökasvatusta määriteltäessä ei voi ohittaa *kestävän kehityksen* käsitettä, joka nykyään yleisesti ymmärretään tärkeänä osana ympäristökasvatuksessa. Päämääränä kestäväällä kehityksellä on turvata tuleville sukupolville hyvät mahdollisuudet elämiseen. Parikka-Nihti (2011, 12) nimeää tunnetuimmaksi kestävä kehityksen määrittelijäksi Gro Harlem Bruntlandin, joka on määritellyt kestävä kehityksen komissionsa

kanssa (1987) seuraavasti: *”Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuuksia omien tarpeidensa tyydyttämiseen.”* Suomen kestävän kehityksen työssä noudatetaan YK:n, Euroopan Unionin, Arktisen neuvoston ja Pohjoismaisen ministerineuvoston linjauksia. (Ympäristöministeriö 2013.)

Luontokasvatus voidaan ajatella ympäristökasvatuksen alakäsitteeksi, joka käsittää ympäristöstä nimenomaan luontoon liittyvän kasvatuksen. Luontokasvatuksen yksi tärkeä tavoite on ohjata lasta kehittämään tunnesidettä luontoon ja sen elämään. Luomalla positiivisia kokemuksia ja elämyksiä sekä saamalla havaintoja ja oivalluksia syntyy läheinen suhde luontoon. Olennaista luontokasvatuksessa on myös lisätä luontotietoutta sekä tutustuttaa lasta luontoon ja luonnonilmiöihin. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10.) Perinteisesti luontokasvatusta on toteutettu ohjatuilla luontoretkillä. Nordströmin (2004, 123) mukaan Karvinen ja Mustonen (2001) ovat määrittelleet luontokasvatuksen tavoitteiksi luonnon huomaamisen, elämyksellisen kokeamisen, elämän kunnioittamisen ja ymmärtämisen sekä yhteenkuuluvuuden luonnon kanssa. On tärkeää, että lapsille annetaan tilaisuuksia osoittaa tietämystään ja arvojaan (Parikka-Nihti 2011, 55).

Luontokasvatusta ei virallisesti ole määrätty toteutettavaksi millään virallisella taholla, kuten päiväkodeissa tai kouluissa. Pitkästi lapsen luontokasvatus siis pohjautuu sosiaalisen ympäristön tukeen, mikä on riippuvainen kunkin tahon kiinnostuksen kohteista sekä arvoista. Luontokasvattajina toimii koko lähipiiri mukaan lukien päiväkodit ja koulut. (Tuomaala & Myyryläinen, 10.)

Ympäristökasvatuksen voi liittää hyvin luontevasti osaksi varhaiskasvatusta. Keskittyessämme pienten lasten ympäristö- ja luontokasvatuksen lähtökohtiin, esille nousevat kokonaisvaltainen kehittyminen fyysisesti, emotionaalisesti sekä kognitiivisesti. Parikka-Nihti ja Suomela esittelevät kirjassaan Iloa ja ihmettelyä Kesyp-mallin, jonka tarkoituksena on havainnollistaa lasten ympäristökasvatuksen pyrkimyksiä huomioida monipuolisesti lapsen keho, sydän ja pää. Kehollisuus viittaa ympäristössä tapah-

tuvaan toimintaan, sydän tunnepohjaisesti välittämiseen ja huolehtimiseen ja pää taas tietoon ja arviointikykyyn. Sosiaalista ympäristöä tarvitaan tukemaan näitä ulottuvuuksia. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28.)

Raportissamme tarkastelemme ympäristökasvatusta lähinnä *yksilökeskeisen ympäristökasvatuksen* pohjalta. Se korostaa ihmisen henkilökohtaista suhdetta ympäristöön, havaitsemiseen ja arvioimiseen sekä omien mieltymysten löytämiseen. (Suomela & Tani 2004, 50.)

Elämäntapojen ja arvojen muotoutumisen kannalta olennainen aika on lapsuus. Asenteet, jotka muodostetaan varhaislapsuudessa, ovat luonteeltaan pysyviä ja siksi myös ympäristöasenne on tärkeää luoda jo varhaisessa vaiheessa. Jokainen varhaiskasvattaja ja vanhempi on vastuussa lapsen luontokasvatuksesta. Kyky nauttia luontoelämyksistä ja halu toimia luonnon puolesta perustuvat lapsena saatuihin luontokokemuksiin ja muodostavat pohjan elinikäiselle luontosuhteelle. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 24.)

2.4 Elämyksellinen oppiminen

Sekä taiteen perusopetuksen yleisen että laajan oppimäärän perusteissa tuodaan esille elämykset ja leikki varhaisiän musiikkikasvatuksen keskeisenä sisältönä. Elämysten ja leikin avulla lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tuetaan ja hänen musiikillisia valmiuksiaan kehitetään. (Opetushallitus 2005, 12; Opetushallitus 2002, 9.)

Musiikin spontaani ilmaisu on ihmisyyden perusta. Jotta lapset voisivat tuottaa musiikkia spontaanisti, aikuisen on löydettävä tasapaino rohkaisun, johtamisen, vuorovaikutuksen ja ohjauksen välillä. Kritiikki ja lasten musiikillisten tuotosten korjaaminen häiritsevät lapsen äänten tutkimista ja rikkovat keskittymisen sekä musiikillisesta flow-kokemuksesta nauttimisen. Kun ohjaaja antaa lapsille enemmän tilaa itsensä

toteuttamiseen, lapset kokevat musiikillista vapautta, luovuutta ja aloitekykyä. (Banan & Woodward 2009, 465; 475; 482.)

Varhaiskasvattajan toimiessa lasten luontokasvattajana, tarkoituksena on lisätä lasten mahdollisuuksia tiedon saamiseen kokemuksen, aistimisen ja havainnoinnin kautta. Englanninkielessä ulkona oppimiselle on vakiintunut termi ”*outdoor education*”. Ympäristökasvatukseen ja kokemukselliseen oppimiseen pohjautuvan ulkona oppimisen tavoitteena on tukea muun muassa luontosuhteen syventämistä, persoonallista ja sosiaalista kasvua, vastoinkäymisten voittamista sekä rohkaistumista. Ulkona tapahtuva toiminta myös lisää selviytymis- ja ongelmanratkaisutaitoja, yhteistyötä ja johtajuutta. (Parikka-Nihti 2011, 55.)

Luontokasvatuksessa on hyvä lähteä liikkeelle *lapsilähtöisestä pedagogiikasta*, joka tukee osaltaan elämysten saavuttamista. Opetuksen lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapsille annetaan mahdollisuus kyselemiseen ja mielikuvituksen käyttämiseen, ja vastataan niihin ohjaamalla opetusta lapsen kiinnostuksen osoittamaan suuntaan. Aina aikuisen ei esimerkiksi tarvitse keksiä, mitä luonnon materiaaleista voisi askarrella. Riittää, että kysyy lapselta, mitä löydöksestä voisi tehdä (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 85). Jotta lapsille saadaan myönteisiä kokemuksia luonnosta, elämysten kokeminen on tärkeää. Pedagogille on olennaista ymmärtää lapsen tarve kysyä ja ihmetellä. Esimerkiksi aiemmin mainitussa Metsämörri-toiminnassa aikuisen tehtävä on ylläpitää lapsen uteliaisuutta luontoa kohtaa. Tämä on tärkeämpää kuin oikeiden vastausten antaminen lapsen kysymyksiin. (Nikkinen 2000, 34.)

Luontokasvatuksen elämyksellisyys korostuu, kun ajattelemme sen yksilökeskeisenä kasvatuksena. Tällöin yksittäisen ihmisen kokemukset ympäristöstä mielletään olennaiseksi osaksi ympäristökasvatusta. Ympäristön havainnoinnin ja tutkimisen rinnalle nostetaan esimerkiksi ympäristöön liittyvät kokemukset, tunteet ja esteettiset elämykset. Usein ympäristökasvatuksen malleissa puhutaankin ympäristöherkkyyden ja elämyksellisyyden merkityksestä. (Suomela & Tani 2004, 56.)

Jo aiemmin mainittu Metsämörri -toiminta painottaa lasten luontokasvatuksessa elämyksellisyyttä. Lapset kohtaavat Metsämörriin tutussa ja turvallisessa metsässä, johon ryhmä palaa yhä uudestaan puuhastelemaan, mikä auttaa lasta säilyttämään luontokokemuksen mielessä läpi elämän. Metsämörri voi olla joko Metsämörriksi puettu ihminen tai käsinukke, joka tulee leikkimään ja laulamaan lasten kanssa. Tämän perusteella voisi sanoa, että Metsämörri-toiminnassa luontokasvatukseen on yhdistetty musiikkikasvatuksen toimintatapoja, mutta painotus on alkuperäisen ajatuksen mukaan luontokasvatuksessa. Metsässä olemisesta pyritään tekemään lapsille luonnollista ja heidät pyritään saamaan viihtymään ulkona kaikkina vuodenaikoina. (Nordström 2004, 126.)

3 Metsään mentiin!

Työmme tavoitteina oli yhdistää varhaisiän musiikkikasvatus ja sen työtavat lasten luontokasvatukseen ja tutkia, kuinka ne toimivat yhdessä. Kiinnostuksen kohteena oli selvittää, millainen metsä on muskarin toimintaympäristönä, eli kuinka muskarin työtavat soveltuvat käytettäviksi metsässä. Halusimme selvittää, miten metsää voisi monipuolisesti hyödyntää opetuksessa; tuoko maasto musiikkiliikuntaan lisää mahdollisuuksia, miten metsän materiaaleja voi hyödyntää, onko metsä ympäristönä inspiroiva sekä lapsille että ohjaajille. Tekemämme laulu- ja lorumateriaalin ja metsämuskareiden avulla halusimme tukea sekä lasten musiikillista kehitystä että arvostusta luontoa kohtaan.

Huomasimme luontokasvatuksessa ja varhaisiän musiikkikasvatuksessa paljon yhteneviä piirteitä ja tavoitteita, kuten elämyksellisyys, lapsilähtöisyys ja lapsen kokonaisvaltainen kehitys ja oppiminen. Perehdyimme kirjallisuuden avulla luontokasvatukseen ja sen tavoitteisiin sekä toimintatapoihin. Muskareita suunnitellessamme yhdistimme luontokasvatuksesta saamamme tiedon sekä oman

varhaisiän musiikkikasvatuksen osaamisemme perehtyen myös oman alamme kirjallisuuteen.

3.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä työssämme käytimme laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta, jonka lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksessa ei ole mahdollista saavuttaa objektiivisuutta ja tutkijan arvolähtökohdat vaikuttavat ymmärrykseen tutkittavasta ilmiöstä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 161.)

Tyypillistä kvalitatiivisessa tutkimuksessa on, että aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksena. (Hirsjärvi ym. 2012, 164.) Työssämme tämä toteutui niin, että järjestimme 4-6-vuotiaiden lapsiryhmälle kolme metsämuskaria. Kuvasimme muskarit videokameralla ja analysoimme niitä tarkkailemalla tunnin kulkua, lasten reaktioita sekä tavoitteidemme toteutumista.

Tutkimuksemme oli kenttätutkimus, jossa aineistoa kerätään useissa vaiheissa ja analyysia tehdään jatkuvasti prosessin edetessä. Ensimmäisen metsämuskarin jälkeen analysoimme tunnin ja sen pohjalta tehtyjen havaintojen perusteella suunnittelimme tulevat muskarit. Analyysissa käytimme ymmärtämiseen pyrkivää lähestymistapaa, joka on ominainen laadulliselle tutkimukselle. (Hirsjärvi ym. 2012, 223.)

3.2 Musiikki- ja luontokasvatuksen yhdistäminen

Taidekasvatusta luontokasvatuksessa hyödyntämällä pyritään ympäristön huomioimiseen sekä esteettiseen kokemiseen. Nordströmin (2004, 122) mukaan Jokela (1997) mainitsee taiteen suurena osana ihmisen luontosuhteen kehittymiselle ja arvioi, että sen voimaa ympäristökasvatuksessa tulisi hyödyntää laajemmin. Taiteen avulla voidaan luoda luontosuhdetta ja herättää herkkyyttä.

Luonnossa opettaessa on hyvä antaa ympäristölle tilaa toimia opettajana (Nordström 2004, 122). Näin esimerkiksi varhaisiän musiikkikasvatusta yhdistäessä luontokasvatukseen, olisi hyvä miettiä, kuinka paljon käyttää tarkasti ennalta suunniteltua toimintaa ja milloin mukauttaa opetustaan tilanteeseen sopivaksi. Luonnossa tapahtuva musiikinopetus tulisikin olla luonto- ja lapsilähtöisempää kuin tavallisessa luokkatilassa tapahtuva opetus.

Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa tarkoittaa lapsen omaa aktiivista roolia painottavaa kasvatusta. Lapsi nähdään tällöin luonnostaan aktiivisena, uteliaana, oppimishaluisena sekä oppimiskykyisenä. Oppimisprosessin sosiaalinen luonne ja lapsen sosiaaliset suhteet korostuvat lapsilähtöisessä ajattelussa. Aikuisen pitäisi pystyä rakentamaan toimintaa havainnoimalla lapsen kiinnostuksen kohteita ja ottamalla ne huomioon. Kun aikuinen antaa mahdollisuuden, lapsella syntyy omaehtoinen oppimisprosessi, jossa lapsi itse saa tutkia ja kokeilla sekä oivaltaa. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 221 -223.)

Metsän eläimet ja luonto ovat yksi muskareiden suosituimmista teemoista. Musiikkikasvatuksen ja luontokasvatuksen yhtenä yhteisenä päämääränä voisi pitää tunteiden herättämistä luontoa ja sen eläimiä kohtaan. Luontokasvatuksessa esimerkiksi empatiaa halutaan opettaa tarinoilla ja tiedolla, mutta samaan pyritään myös varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Käytössä on satuja useammin laulut ja lorut, jotka nekin toimivat lapselle eräänlaisena tarinana. Muskarissa on tärkeää, että lapsi tie-

tää, minkä näköisestä eläimestä uusi laulu kertoo ja millainen se on. Usein eläimen konkretisoimisessa käytetään esimerkiksi käsinukkea, joka herättää lapsen empatiakyvyn ja vaistomainen reaktio on silittää esillä olevaa nukkea. Näiden yhteisten tavoitteiden vuoksi on hyvin luonnollista yhdistää nämä kaksi varhaiskasvatuksen osa-aluetta opetuksessa tiiviimmin toisiinsa.

Motoristen taitojen kehittäminen on yksi varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteista ja luontokasvatuksesta puhuttaessa nousee usein esille lapsen metsässä liikkumisen positiivinen vaikutus lapsen motoriikan kehittymiseen. Metsä tarjoaa liikuntaleikkeihin monipuolisen maaston, joka haastaa lapsen käyttämään liikkussa karkeamotoriikkaa eli isoja lihaksiaan, kuten vartalon asentoa ylläpitäviä vatsan ja selän lihaksia sekä jalkojen lihaksia (Kivelä-Taskinen 2012, 25). Sisätiloissa voidaan kehitellä esimerkiksi temppuratoja haastamaan karkeamotoriikkaa, mutta luonto ympäristönä voittaa silti monipuolisuudellaan.

Omaa kehoa on helppo hyödyntää myös soittimena missä vain, ja siksi käytimme metsämuskareissamme paljon kehorytmejä. Kehorytmit ovat myös luonnollinen tapa kokea rytmejä ja kynnyksen yhteismusisointiin on matala; yhteinen syke ja tunnelma on helppo löytää. Rytmittelyn avulla lapsi tuntee musiikin kokonaisvaltaisesti tuntoaistillaan ja lihasaistillaan (kinesteettisesti). (Perkiö 2010, 15.)

3.3 Materiaalin teko

Teimme materiaalin, eli laulut ja lorut, metsämuskareihin itse (Liitteet 4-6). Päädyimme tekemään materiaalin itse, jotta se palvelisi mahdollisimman hyvin asettamiimme tavoitteita. Materiaalin tarkoituksena oli edistää tietoutta luonnosta samalla tukien lapsen musiikillista kehitystä. Yksi luontokasvatuksen tärkeä tehtävä on aistihavaintojen aktivoiminen ja siksi yksi lauluistamme käsittelee aisteja. Materiaalissa halusimme tuoda esille eläimiä, joista ei tietääksemme ole tehty lastenlauluja tai lo-

ruja. Tieto eläimistä, niiden käyttäytymisestä ja merkityksestä luonnon kiertokulussa kasvattaa lasten kunnioitusta kaikkea elollista kohtaan (Nikkinen 2000, 77).

Kulkiessas metsässä

”Ja sitte ku syö pihlajanmarjan niin tulee kyllä irvistys!”

Kulkiessas metsässä -laulussa (Liite 4) on viisi säkeistöä, joista jokainen käsittelee yhtä aistia; näkö, kuulo, tunto, haju ja maku. Ympäristösuhdetta luodessa on tärkeää herättää aistiherkkyys, jonka kautta saadaan kosketuspintaa ympäristöön. Lapsen kokiessa itseään ympäröivän todellisuuden kaikin aistein, voi hän konkreettisesti kokea olevansa osa ympäristöä. Keskittymällä hetkeksi kokonaan yhteen aistihavaintoon saadaan lapselle vahva muistijälki aistikokemuksen herättämästä tunteesta. (Nordström 2004, 116 -117.) Esimerkiksi yllä olevan kommentin metsämuskarissa kertoneella lapsella oli jäänyt selkeä muistikuva pihlajanmarjan kirpeyden herättämästä tunteesta ja reaktiosta.

Kulkiessas metsässä -laulussa on selkeä ja toistuva AB-muotorakenne. Melodiset piirteet ja musiikilliset muodot ovat lapselle helppoja hahmottaa selkeärakenteisesta ja rytmisestä laulusta (Hongisto ym. 1994, 72). Myös laulun rytmikka on selkeää ja koostuu neljäs- ja kahdeksasosanuoteista. Säkeistöjen välisellä sanarytmillä pyritään tukemaan lasten rytmien hahmottamista.

Ilves-loru

Ilves-lorussa (Liite 5) tutustutaan elämyksellisesti ilvekseen ja sen tuntomerkkeihin lorun lausumisen ja käsileikin kautta. Loruttelu saa lapsen eläytymään opetettavaan asiaan, tässä tapauksessa ilveksen elämään, ja näin eläin saa lapsen silmissä inhimillisiä piirteitä. Uuden lorun opettelu edistää lapsen kielellistä kehitystä, tukien ajattelua, oppimista ja inhimillistä kanssakäymistä. (Tuomaala ja Myyryläinen 2002, 81.) Loruttelu myös tukee lapsen elävän puheintonaation sekä selkeän artikulaation ke-

hittymistä (Hongisto ym. 1994, 72). Liitimme lorun lausumiseen käsileikit tukeaksemme lorun oppimista sekä lasten hienomotoriikan kehitystä. Halusimme myös tehdä lorusta tunnelmaltaan jännittävän sanojen sekä tunnelmaa vahvistavan äänenkäytön avulla.

Naalin onni

Naalin onni-laulu (Liite 6) kertoo naalin elinympäristöstä, lukumäärästä ja tuntomerkeistä. Halusimme tehdä laulun juuri naalista, koska kokemuksemme mukaan se esiintyy lauluissa harvoin ja on lapsille melko tuntematon eläin. Laulussa on yksi säkeistö, jotta se olisi mahdollisimman helposti opittavissa. Tarvitsimme rauhallisen laulun käytettäväksi muskareiden loppurentoutuksessa. Laulua tehdessämme otimme huomioon myös sen soveltuvuuden lasten soitinopetuksen; laulussa on vain kaksi sointua (I ja IV), joten sitä on helppo hyödyntää esimerkiksi kanteleen tai laattasoittimien soitossa.

3.4 Metsämuskarit käytännössä

Halusimme suunnata metsämuskarit 5-6-vuotiaille lapsille. Ristikiven luontopainotteiselta päiväkodilta saimme kahdeksan lapsen muskariryhmän, josta viisi lasta oli 5-6-vuotiaita ja kolme lasta 4-vuotiaita. Pidimme metsämuskareita yhteensä kolme kertaa, joista kaksi ensimmäistä oli ulkona metsässä. Kolmannella, eli viimeisellä kerralla, pidimme muskarin sisätiloissa ja muistelimme edellisillä kerroilla opittuja asioita sekä eläydyimme mielikuvituksen avulla muun muassa metsän ääniin. Metsämuskareiden tuntisuunnitelmat löytyvät liitteinä työmme lopusta (Liitteet 1-3).

Päiväkodin vieressä sijaitsevasta metsästä löytyi muskarin tarpeisiin sopiva paikka; monipuolisesta maastosta löytyi paljon erilaisia puita, kiviä, mättäitä ja kasvillisuutta. Sahatuilla puupölkyillä saimme luotua muskarille tyypillisen asetelman, jossa lapsilla oli omat paikat, jonne palata liikkumisen jälkeen. Uusi ja tuntematon ympäristö saattaa pelottaa lapsia, mutta metsästä valittu oma paikka, jonne voi aina uudelleen palata, antaa lapselle turvallisuuden tunteen (Nikkinen 2000, 66).

Aloitimme kaikki metsämuskarit alkulaululla, jossa jokainen lapsi sai kiertää haluamansa reitin samalla, kun hänelle laulettiin. Alkulaululla toivotimme lapset tervetulleiksi muskariin ja loimme tunneille selkeän ja tutun aloitus. Jokainen lapsi huomioitiin ja heitä rohkaistiin esillä oloon. Säestimme laulua kitaralla.

Jokaisen muskarin lopuksi lauloimme loppulaulun Soittorasias, jota ennen muistelimme muskarissa käsiteltyjä asioita, kuten eläimiä ja soittimia. Loppulaulun tavoitteena oli luoda muskarille toistuva, selkeä ja turvallinen lopetus sekä palauttaa mieliin muskarissa tehdyt asiat.

Ensimmäinen metsämuskari (Liite 1)

Alkulaulun jälkeen lähdimme liikkumaan metsässä vapaasti kazoon säestyksellä, jolla soitettiin myöhemmin muskarissa opeteltavaa Kulkiessas metsässä -laulun melodiaa. Tällä pyrimme musiikkiliikunnan lomassa esittelemään uutta laulua lapsille. 4-6-vuotiaan lapsen musiikillinen muisti on kehitysvaiheessa ja musiikki herättää paljon tunteita ja ajatuksia, jotka lapsi liittää jo olemassa olevaan tietoon (Hongisto-Åberg ym. 1994, 79). Kun musiikissa tuli tauko, pyysimme lapsia koskettamaan puuta, kiveä tai oksaa. Tämän leikin tavoitteena oli tutustua metsään ympäristönä vapaasti liikku- en ja opetella kuuntelemaan taukoa musiikista ja reagoimaan siihen sekä opettajan ohjeisiin.

Viisivuotiaan lapsen reaktiokyky on aikuiseen verrattuna kaksi kertaa hitaampi. Reaktiokyky tarkoittaa kykyä reagoida nopeasti ja tarkoituksenmukaisesti ärsykkeeseen, esimerkiksi tiettyyn ääneen. Reagointikykyyn liittyvillä harjoituksilla tuetaan tasapainoain kehittymistä ja aktivoidaan eri aisteja. (Kivelä-Taskinen 2012, 26.) Ympäristöön ja sen pieniin yksityiskohtiin tutustuminen auttaa lasta muodostamaan omien kokemustensa kautta tunnesuhteen paikkaan (Nikkinen 2000, 67). Musiikkiliikunnan tavoitteena on vapauttaa liiasta itsetietoisuudesta ja tuottaa iloa, vahvistaen lasten

ilmaisukykyä, tahtoa ja mielikuvitusta. Liikunnallisissa kuunteluharjoituksissa liike aktivoi lasta kuuntelemaan ja syventää musiikin kokemista. (Juntunen 2010, 11.)

Alkulämmittelyn jälkeen palasimme omille paikoillemme ja kaikulauluna opettelimme Kulkiessas metsässä -laulua. Lisäsimme mukaan rytmityksen, jossa taputimme käsiä vuoroin reisiin ja yhteen. Säkeistöjen välisessä vaihtuvassa sanarytmisä taputimme käsiä yhteen. Pyrimme rytmeillä tukemaan motoriikan kehittymistä, rytmien hahmottamiskykyä ja musiikin perussykkeen löytämistä. 4-5-vuotiaille on ominaista taputtaa sanarytmejä ja kaikurytmit sekä imitointi ovat tärkeä rytmien ja laulujen oppimiskeino (Pantsu). Aikuisen antama malli on tärkeä monipuolisen äänenkäytön oppimisen kannalta. Annettu malli vaikuttaa lapsen puheen ja laulun kehittymiseen sekä melodiaajun ja kielen intonaation hahmottamiseen. (Hongisto ym. 1994, 72.)

Jatkoimme Kulkiessas metsässä -laulua liikkeen kautta. Muodostimme jonon ja kävelimme ensimmäistä säkeistöä laulaen metsän maastossa, toisen meistä säestäessä laulua ja liikettä kitaralla. Säkeistöjen välissä jokainen lapsi sai vuorollaan kiikaroida tekemillämme pahvikiikareilla metsää ja kertoa jonkin näkemänsä asian. Kiikareiden kierrettyä jokaisella, etsimme omat kepit ja kokeilimme soittaa niillä kiveen, puuhun ja maahan. Tavoitteenamme oli saada lapset eläytymään metsän tutkimiseen kiikareiden avulla ja tottumaan metsän maastossa kulkemiseen. Halusimme rohkaista lapsia luovuuteen ja kuuntelemaan eri sointivärejä kepeillä soittamisen kautta, samalla tukien lapsen motoriikan kehitystä.

Esitellessämme Ilves-lorun käsileikkeineen lapsille, emme maininneet ilvestä lorussa ollenkaan, vaan lapset saivat arvata, mikä eläin on kyseessä. Näytimme heille myös kuvan ilveksestä ja opettelimme lorua käsileikin ja toiston avulla.

Jatkoimme ilvesteemaa leikillä, jossa taputimme ilves-sanarytmiä reisiin ja yksi lapsista liikkui metsässä ilveksenä. Kun ilves tuli lähemmäksi, voimistimme sanarytmin lausumista ja rummutusta, ja sen mennessä kauemmas hiljensimme sitä. Ilveksen mennessä piiloon esimerkiksi puun taakse, teimme rytmiin tauon. Ilves-leikin tavoitteena

oli rohkaista lapsia liikkumaan eläytyen ja luovasti metsässä ja tekemään omia ratkaisuja, sekä kehittää rytmien hahmottamista puheen ja kehorytmien avulla. Koimme myös crescendo/diminuendo -käsiteparin liikkeen, puheen ja kehorytmien kautta. Liikkeen avulla lapsi aistii, vastaanottaa ja sisäistää musiikkia koko keholla, ja näin tietäminen ja oppiminen tapahtuu syvemmällä tasolla kuin käsitteellisen ajattelun kautta (Kaikkonen, Oksanen & Perkiö 2014, 8).

Rauhoitimme tunnelmaa muskarin loppua kohti kuunteluharjoituksella. Lapset saivat valita omasta mielestään mukavan paikan, jossa kuunnella, kun toinen meistä soitti poikkihuilulla Naalin onni-laulun melodiaa kulkien lasten valitsemien paikkojen luona. Rauhoittumisen lisäksi esittelimme uuden laulun lapsille, sekä loimme heille esteettisen kokemuksen. Yksi mainitsemistamme varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista on musiikin kuuntelu, jonka tavoitteena on muun muassa luoda esteettistä mielihyvää tuottavia kokemuksia lapsille.

Tunnin kulku ja lasten reaktiot

Huomasimme heti alkulaulussa, kuinka herkästi lapset imitoivat ja tekivät lähes kaiken meidän antamamme mallin mukaan. Toinen meistä näytti aluksi mallia juosten kierroksen metsässä samalla, kun hänelle laulettiin. Jokainen lapsi juoksi täsmälleen saman lenkin omalla vuorollaan. Alkulämmittelyn aikana lapset kulkivat metsässä innokkaasti ja he löysivät puut, kivet ja oksat nopeasti. Tämän leikin aikana lapset keksivät ottaa kepit käteen ja sen jälkeen niitä ei enää olisi maltettu laittaa pois.

Kulkiessas metsässä -laulua opeteltaessa lapsia oli vaikeaa saada laulamaan, mutta rytmien taputukseen he lähtivät heti mukaan. Jonossa kulkiessamme huomasimme jälleen lasten imitoinnin; kaikki näkivät kiikareilla puun tai kiven, ja jos yksi keksi ottaa kepin käteensä ja rummuttaa sillä säkeistöjen välisen sanarytmin, kohta kaikki olivat kepit kädessä. Metsä innoitti virikkeellisyydellään lapsia omaan luovuuteen ja toi opetuksessa lapsilähtöisyyden tärkeyden selkeästi esille; kaikkea oli turhaa yrittää

kontrolloida ja kieltää. Lapsia on mahdollista ohjata havainnoimaan monipuolisesti ympäristöään ja riippuu paljon aikuisesta oppiiko lapsi huomaamaan luonnon kau-
neuden, hiljaisuuden ja äänet (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 22).

Ilves-loruarvoituksessa yllätyimme, kun yksi lapsista tiesi vastauksen heti. Lapset eläytyivät vahvasti Ilves-loruun ja tekivät käsileikin hyvin mukana. Muutaman toiston jälkeen he tulivat jo mukaan lorun lausumiseen. Liikuntaleikin aluksi toinen meistä näytti aluksi mallia, miten ilves voi liikkua metsässä. Huomasimme jälleen, kuinka tämän seurauksena jokainen lapsi kiersi saman reitin metsässä ja meni saman puun taakse piiloon. Välillä muistutimme sanarytmin lausumisesta ja rummuttamisesta lapsia ja he vaikuttivat ymmärtävän crescendo/diminuendo -käsiteparin yhteyden ilveksen liikkumiseen metsässä.

Lopun rentoutuksessa lapset rauhoittuivat kivien päälle istumaan. Aluksi vaikutti, että he eivät malta istua ja rauhoittua, mutta huilu ja sillä soitettu melodia selvästi kiinnosti lapsia ja rauhoitti heidät kuuntelemaan.

Sulkiessamme soittorasiaan tunnilla käsiteltyjä asioita, huomasimme ilveksen jääneen parhaiten lasten mieleen. Myös puut ja kivet mainittiin.

Toinen metsämuskari (Liite 2)

Toisessa metsämuskarissa käsitelimme edelliseltä kerralta tuttuja lauluja ja loruja. Alkulaulun laulettuamme teimme ensimmäiselläkin tunnilla toteutetun lämmittelyleikin, mutta tällä kertaa taukojen aikana haastoimme lapset etsimään erilaisia puula-
jeja sekä muita vaikeammin havainnoitavia asioita, kuten puunjuuria ja sammalta.

Kulkiessas metsässä -lauluun lisäsimme toisella tunnilla uusia säkeistöjä ja otimme näkö- ja kuuloaistin lisäksi käsittelyyn haju-, maku- ja tuntoaistin. Laulussa jokaiselle aistille oli oma säkeistönsä. Kunkin säkeistön laulettuamme pohdimme yhdessä las-

ten kanssa näillä aisteilla metsässä havaittavia asioita. Laulaessamme kuljimme metsän maastossa jonossa, jota jokainen lapsi sai vuorollaan johtaa. Näin tehdessämme halusimme rohkaista lasta johtajuuteen. Maaston monipuolisen hyödyntämisen tavoitteena oli myös lapsen motoriikan kehittymisen tukeminen. Luonto tarjoaa lapselle toimintaratoja, joissa harjoitella motorisia taitojaan ja ulkoilma herättää lapsissa enemmän motorista kokeilunhalua kuin sisällä olo (Parikka-Nihti 2014, 92).

Loru ilveksestä toteutettiin toisessakin metsämuskarissa käsileikkiin yhdistettynä. Lapset saivat myös kertoa, mitä he muistivat viime tunnilla ilveksestä opituista asioista. Kehitimme edelliseltä kerralta tuttua liikuntaleikkiä niin, että sanarytmit rummutettiin tällä kertaa keppejä soittimina hyödyntäen. Lapset saivat soittoa varten etsiä itselleen kepit, joilla opettelimme jälleen rummuttamaan sanarytmien kautta neljäsosa- ja kahdeksasosanuoitteja.

Tunnin viimeisenä osana lapset kuuntelivat Naalin onni -laulun, jonka aikana kuva naalista kiersi lapselta toiselle. Lapset saivat myös arvata, mikä eläin oli kyseessä, sillä laulussa ei mainittu naalia. Toisella kuuntelukerralla lapset keskittyivät kuuntelemaan, mitä laulussa kerrottiin naalista eläimenä. Esiin tulivat naalin elinpaikka, turkin väri ja lukumäärä.

Tunnin kulku ja lasten reaktiot

Hieman haastavammaksi mukautettu alkulämmittely oli selvästi lasten taitotasoon sopiva. Muskarilaiset olivat innoissaan tietäessään puulajikkeita, mutta tehtävä tarjosi myös haasteita ja välillä kävimme yhdessä läpi esimerkiksi männyn ja kuusen tuntomerkkien eroja. Leikki myös herätteli lapsia näkemään ympärillään olevia asioita tarkemmin. Kun Kulkiessas metsässä -laulun yhteydessä kysyimme, mitä ympärillä näkyi, lapset alkoivat nimetä kohteita edellistä kertaa tarkemmin. Ensimmäisellä tunnilla saimme vastaukseksi useimmiten ”puu”, mutta toisella kerralla vastauksissa kuului määrittelyjä, kuten ”kuusi” ja ”koivu”.

Kulkiessas metsässä -laulussa esille tulivat kaikki eri aistit. Lapset kertoivat todella innokkaasti mitä makuja he voivat metsässä maistaa, millaisia tuoksuja haistaa, mitä he voivat kuulla ja millaiselta metsän materiaalit tuntuvat. Makuaistia käsitellessämme lapset kertoivat kaikki tietämänsä marjat, joista osa oli meille opettajillekin melko vieraita. Sienilajikkeitakin oppilaat osasivat kuvata ja kertoa niiden syötävyydestä. Heidän tietomääränsä yllätti meidät suuresti.

Kolmas metsämuskari (Liite 3)

Kolmannen eli viimeisen muskarin pidimme sisätiloissa. Keskityimme tunnin aikana mielikuvitukseen ja erityisesti kuulo- ja tuntoaistiin. Alkulämmittely, jonka olimme ottaneet metsässä, muuntui sisällä mielikuvitusleikiksi. Musiikin tauotessa lapset keksivät, kuinka muuttua esimerkiksi kivipatsaaksi, puuksi, lätäköksi ja risuksi.

Jatkoimme tuntia kuunteluharjoituksella. Muskarilaiset ottivat huoneesta mukavan asennon ja hiljentyivät kuunteluun silmät kiinni. Huoneen valoja himmentämällä tilanteesta tehtiin rauhallinen ja tunnelmallinen. Tehtävänä oli kuunnella eri sointivärejä, joiden toivottiin herättävän mielikuvia erilaisista metsän äänistä. Jokaista soitinta soitettiin kiertäen huonetta jokaisen lapsen ympärillä. Kahdeksan soittimen joukossa oli ukkosrumpu, triangeli, rytmikapulat, marakassi, symbaali, putkipenaali, cabasa ja käsirumpu.

Kuunteluharjoituksen tarkoituksena on oppia tunnistamaan sointivärejä ja käsitteellistämään ääneen liittyviä ominaisuuksia, kuten kirkas, suhiseva tai jännittävä. Sointivärien nimeäminen ja niistä keskusteleminen myös kehittää lasta kielellisesti. (Ruokonen 2010, 130.) Tällaiset kuunteluharjoitukset edellyttävät kuulijalta aktiivista mielisäistä tiedonkäsittelyä, joka sisältää hahmottamista, tulkitsemista, muistamista ja kuvittelua (Ahonen 2004, 19 -21).

Naalin onni -laulua opettelimme liikkeen kautta. Ensin lapset muistelivat tietoa, jota olivat saaneet naalista edellisillä kerroilla. Sen jälkeen opeteltiin tanssi, jossa huivit ilmensivät tunturin tuulta. Tanssi oli koreografinen, mutta välisoitossa lapset saivat improvisoida liikkeellä vapaasti tilassa. Musiikillisena tavoitteena kappaleessa oli hiljaisen ja voimakkaan musiikin erottaminen toisistaan musiikin kuuntelun ja liikkeen kautta. Kun musiikki soi kovempaa, huiveja tanssitettiin ylempänä ja kun musiikki hiljeni, tanssittiin alatasossa. Koreografian ja improvisoinnin avulla voidaan tukea lasten tilan, eli suuntien ja etäisyyksien, hahmotusta (Perkiö 2010, 12). Aina kun mahdollista, on hyvä antaa musiikin toimia opettajana ja näin luoda lapsille mahdollisuus löytää itse musiikin ja liikkeen yhteys ja rohkaista heitä keksimään omia tapoja musiikin ilmaisuun (Juntunen 2010, 13).

Lopetimme tunnin tehtävään, jossa lapset pääsivät käyttämään tuntoaistiaan. Vuorollaan lapset saivat kokeilla kangaspussista erilaisia luonnonesineitä, kuten käpyjä ja oksia, näkemättä niitä. Tämän jälkeen he piirsivät paperille arvauksensa kertomatta sitä muille. (Nikkinen 2000, 102.) Piirtämisen taustalla soi rauhallinen musiikki, jolla pyrimme luomaan mukavan ja tunnelmallisen ilmapiirin tuokioon. Tämän tehtävän tavoitteena oli aktivoida tuntoaistia, jota olimme aiemmissa muskareissa käsitelleet. Tuntoaisti yhdistyi lasten olemassa olevaan tietoon ja kokemuksiin, joiden kautta he yrittivät tunnistaa, mitä pussissa oli. Havaintojensa pohjalta he piirsivät arvauksensa paperille, näin visualisoiden mielikuvansa.

Halusimme sisällä pidettävässä muskarissa hyödyntää taideintegraatiota, koska koimme sen hyväksi tavaksi tuoda metsä ja sieltä saadut kokemukset käsiteltäviksi. Kuten varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja käsitellessämme totesimme, taideintegraatioon sisältyy eri aistien, havaintojen, elämysten sekä eri taidelajien, kuten käyttämämme kuvallisen ilmaisun, kautta oppiminen. (Hongisto-Åberg ym. 1994, 87.)

Tunnin kulku ja lasten reaktiot

Sisätiloissa pidetty metsämuskari oli pidetyistä tunteista rauhallisin, sillä lapsilla ei ollut ympärillään niin paljon virikkeitä kuin ulkona. Tilanne oli tietysti tutumpi myös itsellemme, joten tuntiin valmistautuminen oli helpompaa.

Etenkin ilves-lorun lapset muistivat todella hyvin. Metsän äänien, eli soitinten, kuuntelutehtävään muskarilaiset keskittyivät hyvin, vaikka se vaati pitkää paikallaan oloa ja keskittymistä. Soittimet eivät olleet lapsille tuttuja, mutta he keksivät mielikuvituk-sellisesti mitä metsän ääniä kukin soitin heidän mielestään muistutti. Lapset myös keksivät hienosti erilaisia adjektiiveja kuulemistaan äänistä, kuten suhina, ukkonen ja rapina.

Tiedot naalista olivat jääneet lasten mieleen hyvin, ja he muistivat kyselyämme tur-kin värin, elinpaikan ja niiden vähäisen lukumäärän. Tanssiminen huivien kanssa vai-kutti olevan pojille hieman vierasta, mutta huivit kuitenkin rauhoittivat liikeilmaisua huomattavasti. Forte/piano -käsiteparin kokeminen musiikin ja liikkeen kautta onnis-tui paikallaan tanssiessa, mutta lasten liikkeessä vapaasti tilassa lapsia täytyi muistut-taa musiikin tietoisesta kuuntelusta.

Leikki, jossa lapset saivat tunnustella ja arvata metsästä löytyviä materiaaleja, toimi hyvin, ja tunnustelu oli lasten mielestä todella jännittävää. Sammalta lapset luulivat siiliksi, mutta loput arvoitukset eli käpy ja kuusenoksa tunnistettiin paremmin. Lapset selvästi nauttivat piirtämisestä ja tuokio oli rauhallinen sekä tunnelmallinen.

4 Varhaisiän musiikkikasvatuksen ja luontokasvatuksen yhdistäminen

Tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat ovat hyvin mukautettavissa metsäympäristössä käytettäväksi. Varhaisiän musiikkikasvatuksesta ja luontokasvatuksesta löytyy paljon samoja tavoitteita ja työtapoja, joten niiden yhdistäminen oli luontevaa. Tässä luvussa erittelemme osa-alueiden toteutuksen toimivuutta metsämuskareissa.

Toteutimme työme kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa tutkijoiden omat arvolähtökohdat vaikuttavat tulosten tarkasteluun. Tutkijoiden arvot vaikuttavat siihen, miten tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään. Tutkimuksemme toteutumisen tarkasteluun vaikuttaa siis oma luontosuhteemme sekä suhteemme musiikkiin. Näemme musiikin ja luonnon arvokkaina sekä omassa elämässämme että osana varhaiskasvatusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittava asia nähdään ainutlaatuisena ja sitä tulkitaan sen mukaisesti; tuloksia ei voida yleistää. Esimerkiksi metsämuskarit toteutettuna eri ryhmän kanssa voisivat tuottaa erilaisia havaintoja ja näin vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. (Hirsjärvi ym. 2012, 161 -164.)

4.1 Metsä muskarin toimintaympäristönä

”Hei kato, tuolla on orava!”

Metsämuskareissa huomasimme ympäristön virikkeellisyyden vaikutuksen lapsiin; oravan juostessa viereisessä kuusessa, oli kaikkien pysähdyttävä ihmettelemään eläintä. Tapahtuma tuo konkreettisesti esiin varhaisiän musiikkikasvatuksen ja luontokasvatuksen yhteisen pedagogisen lähestymistavan eli lapsilähtöisyyden. Opettajan tehtävänä on ottaa huomioon lapsen havainnot ja sisällyttää ne osaksi tunnin kulkua

niin, että lapsi kokee omat havaintonsa ympäristöstä tärkeiksi. Lapsen omat havainnot myös vahvistavat hänen aiempaa tietoaan aiheesta.

Metsässä opettaessa toteutuvat luonnollisesti kokonaisvaltainen kokeminen, aistiminen ja havainnoiminen, jotka ovat muskareissa tärkeitä oppimisen lähtökohtia. Metsä tarjoaa aisteille muuttuvan ja kokonaisvaltaisemman ympäristön, kuin sisätilat. Myös muuttuvat olosuhteet, kuten sää ja vuodenaajat, voivat vaikuttaa muun muassa opetuksen teemoihin sekä siihen, miten luonto koetaan.

Metsässä tekemässämme reaktioharjoituksessa yhdistyivät musiikki ja liike, jotka tukevat lasta sekä motorisella että kognitiivisella tasolla; metsän maasto tuo lisähaasteita liikkumiseen ja lapsen täytyy samanaikaisesti kuunnella musiikkia ja hahmottaa ympäristöään oman tietopohjansa perusteella. Liikuntaleikeissä huomasimme myös, että lapsia täytyy ohjata käyttämään olosuhteita hyödykseen; harva kiipesi kiven ylitse, jos kiertäminen oli toinen vaihtoehto.

4.2 Musiikkikasvatuksen työtapojen ja materiaalin toimivuus

Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat tuntuivat luontevilta käytettäväksi metsäympäristössä. Omaa kehoa voidaan käyttää instrumenttina missä vain sekä laulaen että kehorytmeillä soittaen. Laulamiseen rohkaisimme lapsia omalla esimerkillämme ja kehottamalla heitä laulamaan mukana, mutta se tuntui olevan heille haastavaa. Laulaminen saattoi olla lapsille vierasta tai metsä musiikkiin liittyvänä ympäristönä niin uusi, että laulamiseen oli vaikeaa keskittyä. Kulkiessas metsässä -laulua opettelimme kaikuna, myöhemmin liittäen mukaan kehorytmejä. Jälleen laulaminen tahtoi jäädä hieman taka-alalle, mutta kehorytmeihin lapset tulivat mukaan innokkaasti.

Kehorytmien kautta koimme Kulkiessas metsässä -laulun perussykkeen. Kehorytmien lisäksi käytimme soittamiseen metsästä löytyviä keppejä. Lapset keksivät itse ottaa kepit käteen ja soittaa niillä maahan. Kokeilimme keppien soittamista myös kiviin ja

puunrunkoihin, kuunnellen millaisia ääniä saamme niillä aikaan. Lapset vaikuttivat nauttivan soittamisesta ja kepit olivat innostava tapa rytmien kokeiluun. Tämä näkyi myös siinä, kuinka lapset eivät olisi halunneet laskea keppejä pois käsistään. Yhteisen sykkeen löytäminen oli välillä hieman haastavaa, mutta esimerkin ja sanarytmien avulla syke yleensä löytyi. Esimerkiksi ilves-lorussa rummutimme ensin kehorytmejä ja myöhemmin kepeillä ”il-ves” -sanarytmiä neljäsosina, mikä jäi lasten mieleen ja jonka avulla löysimme yhteisen sykkeen.

Myös loruilun totesimme hyvin hyödynnettäväksi metsässä. Lapset eläytyivät lorun sanoihin ja tulivat mukaan loruun liittyvään käsileikkiin, jonka tarkoituksena oli tukea hienomotoriikan kehitystä. Aluksi loru opetellessa käytimme musiikkikasvatuksen työtapana kaikkuna opettelua. Pienen sanallisen rohkaisun jälkeen lapset lausuvat loru mukana. Uuden lorun luontokasvatuksellisenä tavoitteena oli oppia uutta tietoa ilveksestä ja se toteutui mielestämme hyvin; viimeisellä muskarikerralla lapset muistivat sen alusta loppuun. Luulemme, että tähän on vaikuttanut lorun toistaminen, sen helposti eläydyttävät sanat ja käsileikin liittäminen lorun lausumiseen.

Musiikkiliikunta metsässä osoittautui sekä toimivaksi että haastavaksi työtavaksi. Alkulämmittelyssä lapset saivat vapaasti liikkua metsässä, kuunnellen samalla musiikkia. He liikkuivat melko pienellä alalla, mikä helpotti kazoolla soitetun musiikin ja ohjeiden kuulumista. Kauemmaksi liikuttaessa säästys ja siinä tuleva tauko oli kuitenkin hieman haastavaa kuulla. Kazoon soittaja liikkui itsekin metsässä lasten mukana, mikä auttoi säästykseen kuuluvuuteen. Taukoon ja annettuihin ohjeisiin lapset reagoivat nopeasti ja innolla. Varsinkin toisessa metsämuskarissa, jossa tauon aikana etsittiin muun muassa eri puulajeja, lapset pääsivät näyttämään tietämystään sekä käyttämään metsää laajemmin liikuntaympäristönä. Totesimme, että musiikkiliikunta on erittäin toimiva keino vahvistaa lasten tietoutta käytännön tekemisen ja oman kokemuksen kautta.

Kulkiessas metsässä -laulun aikana liikuimme jonona, mikä osoittautui haastavaksi tehtäväksi. Jono oli vaikea pitää yhtenäisenä, koska lasten huomio suuntautui hel-

posti ympäristöön; mitä kaikkea esimerkiksi maasta voi löytää, mikä olisi juuri sopiva keppi omaan käteen. Ensimmäisessä metsämuskarissa jokainen kiikaroi metsää ja kertoi, mitä näkee. Lasten vastauksina olivat ”puu” ja ”kivi”, joka kertoo siitä, että ohjauksessa lapsia tulisi ohjata havainnoimaan ympäristöään monipuolisesti ja kiinnittämään huomiota yksityiskohtiin. Myös liikkuminen ja kiikarit veivät lasten keskittymistä pois luonnon havainnoinnista.

Lauloimme Kulkiessas metsässä -laulun omilla paikoillamme toisessa metsämuskarissa ja keskustelimme eri aisteista. Lapset osallistuivat keskusteluun innokkaasti ja keksivät paljon asioita, joita metsässä voi nähdä, kuulla, tuntea, haistaa ja maistaa. Tämä kertoo siitä, että lapset pystyivät omilla paikoillaan istuessaan keskittymään lauluun ja keskusteluun. Sillä hetkellä vallitsevien olosuhteiden herättämien havaintojen lisäksi lapset muistelivat aiempia kokemuksiaan luonnosta ja esimerkiksi hajuaistia käsitellessämme yksi lapsista keksi pihkan tuoksun, jota emme kuitenkaan juuri sillä hetkellä pystyneet aistimaan. Tämä osoittaa jälleen sen, kuinka ennestään opittua tietoa yhdistetään uuteen kokemukseen ja oppimistilanteeseen.

Ilves -liikuntaleikki vaikutti olevan lasten mielestä jännittävä ja jokainen halusi vuorollaan liikkua metsässä ilveksenä. Ensimmäisellä kerralla toinen meistä näytti aluksi mallia liikkuen ilveksenä, jonka jälkeen jokainen lapsi kiersi omalla vuorollaan täsmälleen saman reitin metsässä. Huomasimme tästä, kuinka luontaista lapsille on ottaa mallia ja imitoida tarkasti annettuja ohjeita. Yhteisöllisen leikin tarkoituksena oli myös tukea lapsen sosiaalista kasvua ja osallisuuden tunnetta, jotka ovat olennaisia ryhmässä tapahtuvan opetuksen mahdollisuuksia.

Huomasimme lapsille olevan tärkeää, että jokainen pääsee johtamaan leikkiä ja toisten liikkumista seurattiin hyvin tarkasti. Osaltaan hyvään yhteistoimintaan vaikutti myös se, että lapset olivat toisilleen tuttuja jokapäiväisestä arjesta päiväkodissa. Tämän leikin seurauksena huomasimme, että ohjauksessa tulisi rohkaista lapsia omaan päätöksentekoon ja ympäristön itsenäiseen tutkimiseen, esimerkiksi jättämällä mallin näyttämisen pois kokonaan ja antamalla tilaa lasten mielikuvitukselle.

5 Omien kokemusten pohdintaa

Kaiken kaikkiaan metsämuskarikokeilu oli meille itsellemme ohjaajina uusi, antoisa ja mielenkiintoinen. Uusi ympäristö toi meille tuttuun muskaritilanteeseen erilaisia näkökulmia ja mahdollisuuksia, joita voisi tulevaisuudessa kehittää vielä pidemmälle.

Oma arvostuksemme ja kiinnostuksemme luontoa kohtaan vaikutti odotuksiimme muskareista. Oletimme luonnon olevan inspiroiva ja luovan tunneille vahvan tunnelman. Koska meillä ei ollut aiempaa kokemusta metsästä muskarin toimintaympäristönä, oli tuntien kulkua ja lasten käyttäytymistä vaikea ennakoida.

5.1 Tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteemme luoda metsäympäristössä elämyksellinen oppimiskokemus lapsille musiikin avulla onnistui mielestämme hyvin. Lapsista näki, että kokemukset muskareista olivat positiivisia ja he tulivat innokkaasti tunneille. Pyrimme positiivisten elämysten saavuttamiseen ohjaamalla lapsia havainnoimaan ympäristöään ja antamalla heille mahdollisuuden oivaltaa asioita. Tällä yhdistimme musiikki- ja luontokasvatuksen yhteisen tavoitteen eli lapsen oman havainnoinnin ja sen kautta oppimisen. Esimerkiksi aisteja laulun ja keskustelun kautta käsitellessämme lapset saivat tuoda esille havaintojaan sekä tietouttaan. Oivalluksia lapset kokivat muun muassa musiikkiliikuntaleikissä, jossa he pääsivät pohtimaan puulajien tuntomerkkejä ja soveltamaan tietojaan käytännössä.

Luonto oli lapsille valmiiksi hyvin tuttu ja heillä oli paljon tietoutta asioista, joita emme olettaneet tämän ikäryhmän lapsien tietävän. Esimerkiksi puiden, sienien, marjojen sekä eläinten lajituntemus yllätti meidät. Päiväkodin luontopainotteisuus oli selkeästi näkyvissä lasten vastauksissa, kun vertasimme niitä aikaisempiin kokemuksiimme opettamiemme lasten luontotietoudesta. Arvelemme myös, että lasten per-

heiden luontosuhde on vaikuttanut luontopainotteisen päiväkodin valintaan ja näin myös lasten kiinnostukseen luontoa kohtaan.

Tärkeä tavoitteemme oli selvittää, miten muskari toimii metsäympäristössä. Koimme ympäristön laajuuden tuovan uusia mahdollisuuksia liikuntaleikkeihin, esimerkiksi lapsen oman mielikuvituksen käyttöön liikunnan yhteydessä. Lapselle oli paljon mahdollisuuksia valita omat reittinsä; osa lapsista kiersi metsässä laajalla alueella ja osa pysyi lähellä toisia lapsia ja otti mallia muiden kulkemista reiteistä.

Metsämuskareissa lasten omat istumapaikat, joille palasimme aina liikkumisen jälkeen, toivat muskaritilanteeseen turvallisuudentunnetta ja helpottivat ryhmän hallittavuutta huomattavasti. Tämän samana pysyvän ”tukikohdan” avulla oli tunnin rakenne mahdollista pitää selkeänä ja muskarille tyypillisenä. Myös vuorovaikutuksen kannalta omat paikat olivat hyvä ratkaisu, koska kontaktin saaminen lapsiin ja keskustelu heidän kanssaan helpottui paikallaan ollessa. Paikka rauhoitti lapset keskittymään uuteen asiaan.

Metsän virikkeellisyys tuli eniten esiin liikkumisen yhteydessä, jolloin lasten huomio kiinnittyi herkästi ympäriltä löytyviin yksityiskohtiin. Yllätyimme välillä itsekkin mitä kaikkea lapset havainnoivat, koska ympäristö oli meille opetuksessa uusi. Esimerkiksi aistihavainnoista keskusteltaessa lapset keksivät asioita, joita emme olleet itse huomanneet ajatella, kuten pihkan tuoksu ja pihlajanmarjojen maku.

Kuten jo tuloksissa mainitsimme, lapsilähtöisyys on ulkona opetettaessa erityisen tärkeää. Metsämuskareissa pyrimme toteuttamaan tätä pedagogista lähestymistapaa, mutta huomasimme välillä olevamme liikaa kiinni siinä, miten olimme tunnin suunnitelleet menevän. Vaikka olemme muskareissa tottuneet opettamaan lapsilähtöisesti, ulkona se nousi ympäristön virikkeellisyyden vuoksi yhdeksi isoksi tunnin kulkua määrittäväksi tekijäksi.

5.2 Metsän haasteet opetuksessa

Olemme puhuneet paljon metsän laajuudesta ja sen eduista opetusympäristönä. Koimme sen kuitenkin myös haasteena, johon kiinnitimme huomiota jo tunteja suunnitellessamme. Palasimme yhä uudelleen pohtimaan, kuinka sen voisi parhaiten hyödyntää. Luokkahuoneessa tapahtuvaan opetukseen verrattuna ryhmänhallinta oli täysin erilaista, koska tilaa ei voitu eikä haluttu rajata. Samalla, kun halusimme lasten käyttävän ympäristöä vapaasti, jouduimme sekä ohjauksen että turvallisuuden vuoksi rajoittamaan heidän käyttämäänsä aluetta esimerkiksi liikuntaleikeissä. Välillä pyysimme lapsia pysymään hieman lähempänä muita, jotta leikissä pysyisi siihen tarkoitettu vuorovaikutuksellisuus ja yhteinen toiminta.

Kokemuksemme mukaan metsämuskarissa oli lähes välttämätöntä olla kaksi ohjaajaa. Ohjaajat pystyvät takaamaan lasten turvallisuuden havainnoimalla yhdessä laajempaa aluetta, esimerkiksi liikuntaleikeissä, joissa lapset liikkuvat laajalla alueella haasteellisessa maastossa. Yksi ohjaaja ei välttämättä ehdi nähdä kaikkia tapahtumia, esimerkiksi lapsen kiipeämistä puuhun tai korkealle kivelle, ja tilanteisiin reagoiminen on siten hitaampaa. Myös liikuntaleikeissä, joihin halusimme säästykseen, oli välttämätöntä olla kaksi ohjaajaa; toinen ohjaajista säästi ja toinen ohjasi lasten liikkumista.

Yksi musiikkiliikunnan tavoitteista on löytää perussyke omaan kehoon liikkeen kautta, mutta luonnon epätasaisen maaston vuoksi perussykkeen ylläpitäminen esimerkiksi kävellessä on lähes mahdotonta. Lapsilla myös ulkovaatteet hankaloittavat hallittua liikkumista.

Olemme tottuneet muskareissa käyttämään paljon säästystä laulujen ja liikunnan tukena, mutta jo sääolosuhteiden vaihtelu rajoittaa soitinten käyttöä. Metsässä säästys jää myös helposti kuulumattomiin. Käytimme säästyssoittimena kitaraa ja kazoota. Esimerkiksi liikuntaleikeissä kitaralla säästäjä pysyi paikallaan, kun muut liikkuvat laajalla metsäalueella. Kitara ei kuulunut hyvin ja säästykseen yhteys lauluun katosi.

Alkulämmittelyssä käytimme säästykseenä kazoota, koska se mahdollisti säästäjän liikkumisen lasten mukana. Laajalla alueella liikuttaessa pillin ääni ei kuitenkaan aina tavoittanut kaikkia liikkujia. Tämän vuoksi reaktioharjoituksen musiikillinen tavoite, tauon kuuleminen ja siihen reagoiminen, ei täysin toteutunut.

Kiinnitimmekin huomiota siihen, että välillä luontokasvatuksen tavoitteet menivät musiikillisten tavoitteiden edelle. Ympäröivä luonto oli vallitseva elementti, joka saattoi viedä keskittymistä musiikillisten tavoitteiden kustannuksella. Esimerkiksi käyttäessämme keppejä rytmisoittimina, lasten huomio siirtyi helposti maan tonkimiseen. Lapsia oli vaikea saada laulamaan, mutta emme voi varmaksi tietää, johtuiko se siitä, etteivät he ole tottuneet laulamaan vai vaikuttiko uusi ympäristö. Havaitsimme toisaalta laulamisen vaikeuden myös sisätiloissa tapahtuvassa opetuksessa.

5.3 Metsämuskarin mahdollisuudet tulevaisuudessa

Kokemuksemme perusteella metsämuskarit ovat todella kehittämiskelpoinen toiminta-idea. Kuten olemme aiemmin työssämme todenneet, varhaisiän musiikkikasvatus ja luontokasvatus tuntuivat luontevilta yhdistää ja niiden kasvatukselliset tavoitteet tukivat toisiaan. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteiden kannalta olisi paras ratkaisu, jos opetus tapahtuisi vuoroin sisällä ja ulkona. Metsässä pidettävissä muskareissa luontokasvatus olisi pääosassa ja musiikki sen tukena, kun taas sisätiloissa opetus keskittyisi enemmän musiikillisten tavoitteiden toteuttamiseen. Metsässä saadut kokemukset ja elämykset olisivat tärkeä osa myös sisätiloissa tapahtuvassa opetuksessa. Näin varhaisiän musiikkikasvatus ja luontokasvatus tukisivat toisiaan parhaiten.

Päiväkodin toimintaan yhdistettynä metsämuskarit olisivat helpoiten toteutettavissa, mikäli päiväkodin ympäristöstä löytyy toimintaan sopiva paikka, mieluiten metsä. Metsämuskareiden toteuttaminen erillisenä harrastustoimintana voisi pitää sisällään luontoretkiä, mutta tämä vaatisi lasten vanhemmilta normaalia muskaria enemmän

sitoutumista toimintaan. Muskarin toteuttaminen yhteistyössä esimerkiksi luontokasvatukseen erikoistuneiden tahojen kanssa voisi tuoda eri alojen osaajia ja heidän ammattitaitoaan yhteen ja näin luoda molempia kasvatusaloja palvelevan kokonaisuuden.

Mielestämme tärkeintä metsämuskaritoimintaa olisi tarjota sellaisille lapsille, jotka eivät arkielämässään saa kokemuksia luonnosta. Pidemmällä aikavälillä tapahtuvalla opetuksella voisimme oikeasti vaikuttaa lasten ympäristötietouteen ja luontosuhteen kehittymiseen. Pidemmän aikavälin jatkuvalla toiminnalla voisimme myös kehittää omaa pedagogista osaamistamme ja metsämuskaritoiminnan tavoitteellista sisältöä. Myös tutkimuksen luotettavuus paranisi, jos opetus olisi säännöllistä ja tapahtuisi pidemmällä aikavälillä.

Metsämuskarit olivat meille hyvä kokemus ja voisimme mielellämme hyödyntää ideaa tulevaisuudessa. Meitä jäi kiinnostamaan esimerkiksi Metsämörri-toiminta, joka voisi olla yksi tapa kehittää itseämme opettajina luontokasvatuksen saralla. Kesän kalareissu ei siis ollut turha; metsämuskareissa saimme ideamme mukaisesti yhdistettyä meille kaksi tärkeää asiaa, musiikin ja luonnon.

Lähteet

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Tampere: Finn Lectura.

Bannan, N. & Woodward, S. 2009. Spontaneity in the musicality and music learning of children. Teoksessa *Communicative Musicality*. New York: Oxford University Press, 465-494.

Cantell, H. (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell.

Eerola, T. ja Saarikallio, S. 2010. Musiikki ja tunteet. Teoksessa *Musiikkipsykologia*. Toim. J. Louhivuori ja S. Saarikallio. Jyväskylä: WS Bookwell, 259-278.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15.-17. p., uud. p. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piironen, A. & Mäkinen L. 1994. Musiikki varhaiskasvatuksessa. 2.p. Espoo: Fazer Musiikki.

Jordan-DeCarbo, J. & Nelson, J. A. 2002. Music and early childhood education. Teoksessa *The New Handbook of Research on Music Teaching and Learning*. New York: Oxford University Press, 210-242.

Juntunen, M-L. 2010. Dalcroze-pedagogiikka. Teoksessa *Musiikkia liikkuen*. Toim. Salakka, A. Helsinki: WSOYpro, 18-27.

Juntunen, M-L. 2010. Mitä musiikkiliikunta on? Teoksessa *Musiikkia liikkuen*. Toim. Salakka, A. Helsinki: WSOYpro, 11.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011. Viitattu, 12.11.2014.

<http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Kivelä-Taskinen, E. 2012. Rytmikylvyn pikkukuplat. 6. p., uud. p. Helsinki: Kyriiri.

Lipponen, L. 2011. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Toim. E. Hujala ja L. Turja. Juva: Bookwell, 31-38.

Mansikkakorpi, H. 2009. Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 26.11.2014.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22206/URN_NBN_fi_jyu-200910133975.pdf?sequen

McDonald, D. & Simons, G. 1989. Musical growth and development. New York: Schirmer Books.

Musiikinopetus Suomessa. 2007. Viitattu 16.11.2014.

<http://www.musiikinopetus.fi/fi/opiskelu/musiikkileikkikoulut>

Nikkinen, I. 2000. Metsämörri. Nurmijärvi: Kirjakas.

Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa ympäristökasvatuksen käsikirja. Toim. H. Cantell. Juva: WS Bookwell, 116-143.

Opetushallitus. 2002. Taiteen perusopetus musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. Viitattu 16.11.2014.

http://www.oph.fi/download/123013_musiik_tait_ops_2002.pdf

Opetushallitus. 2005. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 16.11.2014.

http://www.oph.fi/download/123012_taideyl_ops.pdf.

Pantsu, L. N.d. 4- ja 5-vuotiaan musiikillinen kehitys. Luentomateriaali. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja - Kasvua kohti kestävästä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä – Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Juva: Bookwell.

Perkiö, S. 2010. Kehorytmiikkaa. Teoksessa Musiikkia liikkuen. Toim. Salakka, A. Helsinki: WSOYpro, 15.

Perkiö, S. 2010. Musiikkiliikunnan tavoitteita. Teoksessa Musiikkia liikkuen. Toim. Salakka, A. Helsinki: WSOYpro, 12.

Ruokonen, I. 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim. E. Hujala ja L. Turja. Juva: Bookwell, 122-135.

Suomela, L. & Tani, S. 2004. Ympäristön kolme ulottuvuutta. Teoksessa Ympäristökasvatuksen käsikirja. Toim. H. Cantell. Juva: WS Bookwell, 45-57.

Suosalo, A., Tavasti, A., Van de Kreeke, K., Lehti, P. & Vannucchi, A. 2008. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Tuomaala, T. & Myyryläinen, M. 2002. Luonto tutuksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino. Viitattu 12.11.2014. S. 11. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2007. Lapsuus – Erityinen elämänvaihe. 1.-2. p., uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Ympäristöministeriö. 2013. Kestävä kehitys. Viitattu 14.11.2014. http://www.ymparisto.fi/fi-fi/Ymparisto/Kestava_kehitys

Liitteet

LIITE 1. TUNTISUUNNITELMA 1

Teema: METSÄMUSKARI 27.10.2014	
Musiikilliset tavoitteet: Tavoitteena on musiikin kokeminen uudessa ympäristössä luovasti ja mielikuvitusta käyttäen. Esille tulevat myös tauon, perussykkeen sekä crescendo/diminuendo –käsitemparin kokeminen liikkeen ja laulun kautta.	
Soittimet: Kazoo ja kitara säestyksessä, metsästä löytyvät kepit rytmisoittimina lapsilla, poikkihuilu loppurentoutuksessa.	
Materiaalit: Ilveksen kuva, pahiset kiikarit	
Äänitteet ja kirjat: Käytössä on oma materiaali.	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: Tavoitteena metsän hyödyntäminen muskariympäristönä mahdollisimman monipuolisesti ja luonnollisesti. Haluamme myös lasten oppivan havainnoimaan ympäristöään ja käyttämään sitä mielikuvituksellisesti.	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
<p>1) MUSKARI ALKAKOON</p> <p>- Lauletaan jokaiselle, lapset saavat kiertää ringin omalla vuorollaan</p>	3'	Luodaan turvallinen aloitus muskarille, huomioidaan jokainen lapsi erikseen.
<p>2) ALKULÄMPPI</p> <p>- Kazoo soittaa, musiikin pysähtyessä etsitään pyydetty paikka (puu, kivi, tms.)</p>	5'	Tutustutaan metsään ympäristönä ja harjoitellaan taukoon ja ohjeisiin reagoimista.
<p>3) KULKIESSAS METSÄSSÄ</p> <p>- Opetellaan kappaletta kaikulauluna. - Tehdään säkeistössä reidet/kädet-rytmitys, väliosan sanarytmi taputtaen</p>	15'	Opetellaan uutta laulua, tuetaan motoriikan kehitystä ja tutustutaan metsään elämyksen ja eri aistien kautta mielikuvitusta käyttäen.

<p>- Lähdetään liikkeelle: Kuljetaan letkassa opettajan johdolla metsän maastoa tutkien</p> <p>- Kiikarit kiertävät jokaisella vuorotellen, lapsi saa omalla vuorollaan kertoa mitä metsässä voi nähdä</p> <p>- Pysähdytään ja nojataan puuhun, lauletaan toinen säkeistö → viittaamalla kerrotaan vuorotellen mitä metsässä kuuluu/voi kuulua → Lapset saavat keksiä, millaisia ääniä metsän ”soittimilla” saa tehtyä</p> <p>4) ILVES-LORU</p> <p>- Arvoitus: Luetaan loru mainitsematta ilvestä</p> <p>- Kuva ilveksestä</p> <p>- Luetaan loru ja tehdään käsileikki</p> <p>- Yksi lapsista on ilves ja liikkuu vapaasti metsässä → Muilla Ilves-/täplikkäessä turkissaan –rytmi (taa taa/ti-ti ti-ti ti-ti taa) reisiin → Ilveksen lähestyessä voimistetaan ääntä, loitonuessa hiljennetään</p> <p>5) RENTSA</p> <p>- Etsitään oma paikka metsästä, jossa on mukava olla</p> <p>- Kuunnellaan Naalin onni –kappaletta huilulla soitettuna</p> <p>6) SOITTORASIA</p> <p>- Suljetaan soittorasiaan muskarissa olleet asiat</p>	<p>15'</p> <p>5'</p> <p>2'</p>	<p>Opetellaan uusi loru ja tutustutaan elämyksellisesti ilvekseen eläimenä. Koetaan crescendo/diminuendo käsitepari rytmin, puheen ja liikkeen kautta. Tuetaan lapsen itseilmaisun ja luovuuden sekä rytmien hahmottamiskyvyn kehitystä.</p> <p>Rauhoitutaan ja tuetaan lapsen mielikuvitusta.</p> <p>Luodaan selkeä lopetus muskarille ja muistellaan tunnin aikana käytyjä asioita.</p>
--	---	---

LIITE 2. TUNTISUUNNITELMA 2

Teema: METSÄMUSKARI 29.10.2014	
Musiikilliset tavoitteet: Tavoitteena on musiikin kokeminen uudessa ympäristössä luovasti ja mielikuvitusta käyttäen. Esille tulevat myös tauon, perussykkeen sekä crescendo/diminuendo käsiteparin kokeminen liikkeen ja laulun kautta.	
Soittimet: Säestyksessä käytetään kazoota ja kitaraa, metsästä löytyvät kepit toimivat rytmisoittimina.	
Materiaalit: Kuva naalista ja ilveksestä	
Äänitteet ja kirjat: Käytössä on oma materiaali.	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: Tavoitteenamme on metsän hyödyntäminen muskariympäristönä mahdollisimman monipuolisesti ja luonnollisesti. Haluamme myös lasten havainnoivan ympäristöään ja käyttävän sitä mielikuvituksellisesti.	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
<p>7) MUSKARI ALKAKOON</p> <p>- Lauletaan jokaiselle lapselle ja he saavat kiertää ringin metsässä omalla vuorollaan, yrittäen ehtiä omalle paikalleen laulun loppuessa.</p>	3'	Luodaan turvallinen aloitus muskarille, huomioidaan jokainen lapsi erikseen.
<p>8) ALKULÄMPPIÄ</p> <p>- Säestys toteutetaan kazoolla - Musiikin pysähtyessä soitetaan kepeillä pyydettyyn paikkaan; kiveen, koivuun, kuuseen, mäntyyn, sammaleeseen, toisen keppiin</p>	5'	Tutustutaan metsään ympäristönä ja harjoitellaan taukoon ja ohjeisiin reagoimista. Opitaan tunnistamaan eri puulajeja.
<p>9) KULKIESSAS METSÄSSÄ</p> <p>- Lauletaan omilla paikoilla, muistellaan viimeksi opittua laulua ja opetellaan uudet säkeistöt kaikulauluna - Säkeistössä käytössä reidet/kädet -rytmitys, välisanan rytmi taputtaen</p>	15'	Muistellaan laulua, tuetaan sekä karkea että hienomotoorin kehitystä ja tutustutaan metsään elämyksen ja eri aistien kautta mielikuvitusta käyttäen. Rohkaistaan lapsia johtajuuteen ja omaan

<p>- Lähdetään liikkeelle; kuljetaan letkassa, lauletaan jokainen säkeistö ja kaikki saavat kertoa, mitä näkevät, kuulevat, tuntevat, haistavat ja maistavat. Johtaja vaihtuu aina säkeistön jälkeen. → Etsitään omat kepit ja kokeillaan millaisia ääniä löydetään soittamalla niillä eri paikkoihin</p>		<p>luovuuteen.</p>
<p>10) ILVES-LORU</p> <p>- Näytetään lapsille kuva ilveksestä - Luetaan loru ja tehdään käsileikki - Yksi lapsista on ilves ja liikkuu vapaasti metsässä → Muut lausuvat ja soittavat kepeillä sanarytmejä: <i>Il-ves il-ves</i> (= taa taa taa taa) <i>Täp-lik-kääs-sä tur-kis-saan</i> (=ti-ti ti-ti ti-ti taa) → soitetaan rytmiä ensin reisiin ja sen jälkeen keksitään uusia paikkoja, joihin rytmiä voi soittaa, kuten maa tai kivi → Seurataan ilveksenä liikkuvaa lasta; lähestyessä voimistetaan ääntä, loitonuessa hiljennetään ja piiloutuessaan sanarytmi pysähtyy</p>	<p>15'</p>	<p>Muistellaan lorua ja kerrataan millainen eläin ilves on. Koetaan crescendo/diminuendo käsitepari rytmin, puheen ja liikkeen kautta. Tuetaan lapsen itseilmaisun ja luovuuden sekä rytmien hahmottamiskyvyn kehitystä.</p>
<p>11) NAALIN ONNI</p> <p>- Esitellään laulu kitarasäestyksellä, samalla kuva naalista kiertää lapsilla - Mietitään mikä eläin on kyseessä - Lauletaan laulu uudestaan ja lapset kuuntelevat mitä laulussa kerrotaan naalista → kertovat mitä kuuntelusta jäi mieleen</p>	<p>5'</p>	<p>Rauhoitutaan ja harjoitellaan musiikin ja sanojen kuunteleluun keskittymistä. Tutustutaan naaliin eläimeen.</p>
<p>12) SOITTORASIA</p> <p>- Suljetaan soittorasiaan muskarissa käsiteltäviä asioita</p>	<p>2'</p>	<p>Luodaan selkeä lopetus muskarille ja muistellaan tunnin aikana käytyjä asioita.</p>

LIITE 3. TUNTISUUNNITELMA 3

Teema: METSÄMUSKARI SISÄLLÄ 4.11.2014	
Musiikilliset tavoitteet: Tavoitteena musiikin ja kokemuksellisuuden kautta eläytyä aiempien muskareiden kokemuksiin metsästä. Esille tulevat myös tauon, perus- sykkeen ja crescendo/diminuendo–käsiteparin kokeminen liikkeen ja laulun kautta.	
Soittimet: Säestyksessä kitara ja harmonikka. Marakassit, rytmikapulat, guiro, käsirumpu, ukkosrumpu, kalistimet, symbaali, cabasa	
Materiaalit: Kuva naalista, vahaliidut, sammalta, lehdet, kivet, kuusen oksa	
Äänitteet ja kirjat: Piirtämisen taustalla Trio Töykeät: Kudos	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: Tavoitteena siirtää luonnossa koetut elämykset ja opitut asiat sisäti- loihin tavanomaiseen muskariympäristöön, sekä viedä tunnin sisältöä eteenpäin musiikkikasvatuksen toimintatavoilla.	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1) MUSKARI ALKAKOON - Lauletaan jokaiselle, lapset saavat kier- tää ringin omalla vuorolla	3'	Luodaan turvallinen aloitus muskarille, huomioidaan jokainen lapsi erikseen.
2) ILVES-LORU - Muistellaan loru ja tehdään käsileikki	4'	Muistellaan loru, tuetaan hienomotoriikan kehitystä.
3) ALKULÄMPPÄ - Haitarisäestys, musiikin pysähtyessä tehdään patsas (kuusi, koivu, kataja, kivi, lätäkkö, oksa jne.)	5'	Harjoitellaan taukoon ja ohjeisiin reagoimista. Rohkaistaan lasta luovaan ilmaisuun.
4) KULKIESSAS METSÄSSÄ - Lapset kuuntelevat maaten ja silmät kiinni eri puolilta kuuluvia soitinten, eli ”metsän” ääniä → Jokainen saa kertoa, mitä metsän ää- niä soittimet toivat mieleen → Jaetaan jokaiselle soitin ja tutustutaan niihin ja niiden soittotapoihin, kuunnellaan jokaisen soittimen ääntä ja mietitään mitä metsän ääntä se voisi kuvata	15'	Kuunnellaan eri sointivärejä ja tuetaan mielikuvituksen kehittymistä. Harjoitetaan tilanhahmotusta ja keskittymistä. Laajennetaan soitintietoutta ja tuetaan hienomotoriikan kehitystä. Harjoitellaan oman vuoron odottamista ja rytmien hahmottamista.

LIITE 4. KULKIESSAS METSÄSSÄ

Kulkiessas metsässä

Essi Asikainen
Reetta Kumpulainen

$\text{♩} = 110$

C F C F C

1. Mi - tä voit sä näh - dä, mi - tä voit sä näh - dä,

3 C F G C F G

kul - ki - es - sas met - sä - sä, kul - ki - es - sas met - sä - sä?

1. Mitä voit sä nähdä, kulkiessas metsässä?
2. Mitä voit sä kuulla...
3. Mitä voit sä tuntea...
4. Mitä voit sä haistaa...
5. Mitä voit sä maistaa....

Sanarytmi taputtaen

*Kat-se-le tar-kas-ti
Py-säh-dy ja kuun-te-le.
Kat-se-le ja kos-ke-ta.
Py-säh-dy ja nuuh-kai-se.
Mie-ti jo-tain mais-tu-vaa.*

LIITE 5. ILVES-LORU

Keltaisilla silmillään
katsoo ilves hämärään.

*Tehdään etusormella ja peukalolla
ympyrät silmien ympärille*

Tupsukorvat värähtää,
kun oksa jossain räsähtää.

*Käsillä korvat pään päälle,
heilutellaan sormia värähtää-sanan kohdalla*

Täplikkäässä turkissaan
ei haittaa yön hallakaan.

*Painellaan molemmilla käsillä
täpliä ympäri kehoa*

Äänetön on juoksu sen
läpi metsän hiljaisen.

*Käsillä reisiin äänetöntä
"tassuttelua" rullaavalla liikkeellä*

LIITE 6. NAALIN ONNI

Naalin onni

Essi Asikainen
Reetta Kumpulainen

♩=100

D G

Tun-tu-ri - koi - vi-kot, suot ja jo-ki-laak- sot_ ka-ru na, kau-nii-na näen.____

D G G

vä-hän on mei-tä kai suo-jas-sa tun-tu-rin sy-lis - sä vain. Har-maan

D

val - ke-an turk - ki-ni suo-jak - si kyl-mäl-tä sain.____

G D

Tun-tu-rin la-el - ta nä- kee. kau-ak - si ku-ka vain.____